

poznámky

K Vladimír Tučapský **FOGLAROVKÁM**

*Pusť se do poznámek vesele a odvážně!
Skoč do toho rovnýma nohama!
Nechceš přece být zbabělcem, který umí jen knihu
přečíst, ale následné kritické reflexe už není schopen.
Nedej si ujít příležitost!*

(parafráze Foglarovy vstupní výzvy z Hochů od Bobří řeky)

POZNÁMKY K FOGLAROVKÁM

(důvěrné recenze)

napsal Vladimír Tučapský ■ obálka a sazba autor ■ interní tisk pro
kruh přátel a sběratelů ■ vydatná pomoc Petr, makov, Helena ■
neprošlo řádnou jazykovou úpravou ■ 52 stran, 14 235 slov ■ Dobrý
Pašík Print, Brno 2007 ■ kontakt: vladimir.tucapsky@atlas.cz

z á v ě r e m

(pokračování ze str. 5)

postřehy a poznámky, které ty mé doplníš nebo vyvrátíš.

Vydání titulů, kterými jsem se probíral a citoval z nich, jsou uvedena. Ve výčtu schází nebeletristické tituly nebo oddílové kroniky. Schází povídky, materiál zvláště podnětný sám o sobě i ve vztahu k ostatním foglarovkám. Schází vděčná kapitola, poděkování za autobiografii Život v poklusu. Místo nich jsem připojil pár poznámek ke komiksové knize Rychlé šípy (upravenou část textu ze sborníku Moudřejší ustoupí (1999), který na první souborné vydání RŠ reagoval). Tato výpravná kniha se dnes prodává, čte a půjčuje mnohdy častěji než řadové foglarovky, noví čtenáři už tomuto souboru uvykají jako celku a netuší, že něco mohlo být taky jinak.

Rád bych poděkoval panu Foglarovi za jeho světy tak zvláště vystavěné a působivé. Nelíbilo by se mu možná tohle mudrování, ale věřím, že mojí nestárnoucí poklonu jeho dílu by v řádcích i mezi řádky jistě našel. A děkuji všem, s nimiž jsem se během těch čtyřiceti let o foglarovkách bavil, diskutoval a třeba i hádal. Vždy to bylo zajímavé a podnětné, byť jsme se nejednou dostali k úplně jiným břehům, na první pohled hodně vzdáleným, kam zalétne spíše *strnad* než *jestřáb*... Druhý pohled však mezi těmi břehy téměř vždy objevil most.

Díky za toleranci a zájem, zvidavý čtenáři.

vt

přes léto tolik volna jako ostatní.) Nechali se ještě jednou Jestřábem přemluvit a zajeli do nahrávacího studia, ale výsledek přijali vlažně a bez zájmu. Phil Spector bez jejich vědomí pak texty umístil zcela nekomiksově pod obrázky, a to byla ta poslední kapka. Prostě zmizeli ze scény, s nějakým novým pokračováním už nechtěli mít vůbec nic společného. O Paulovi šly dokonce fámy, že umřel a místo něj že vystupuje dvojník. Však když si ty poslední nahrávky prohlédnete pozpátku, trkne vás to samo...

Je to výborná kniha. I přes volbu „demaskovaného“ začátku, divadelní epizody nebo proměny hodného pana domácího Jekylla se jedná o skvělý vydavatelský počín. Díky i za její vady na kráse. Je alespoň o důvod víc nedávat do sběru staré autentické Hlasatele a nepřestávat dumat nad rychlošípovskými proměnami. To k RŠ přece patřilo odedávna: hledání, pátrání, bloudění, nalézání... Rychlé šípy zcela jistě přečkají mnohé, jejich základ je pevný a neotřesitelný.

(psáno 1999 a 2006)

Vladimír Tučapský

POZNÁMKY
K FOGLAROVKÁM
(důvěrné recenze)

Brno 2007

ve zvlášť těžké chvíli (str. 41) poskytl novou klubovnu a teď (str. 303) je schopen z fleku pronajmout ji Bratrstvu Kočičí pracky? Každým takovým příběhem ztrácel seriál i jeho hlavní protagonisté kousek své původní identity. Pánové Foglar a Fischer kdysi nasadili laťku hodně vysoko: Foglar vyrobil zámek, Fischer našel klíč. Už po několika pokračováních bylo zřejmé, že klíč je jedinečný. Pečovat o dobré jméno svého díla a prozíravě zacházet s jeho odkazem je pro tvůrce sice nepovinné, ale zavazující.

Poslední zde otištěná komiksová stránka (str. 321) odkazuje na knihu Tajemství Velkého Vonta. Co s tím? Opravdu otevřený konec, obrazně lákající do dalších dobrodružství (jak se nabízí v doslovu)? Snad ano — ale pro někoho možná zklamání ze zjištění, že nebýt téhle reklamy, rozloučení by nebylo vůbec žádné. Kdyby autorský tandem Foglar-Čermák byl skutečně funkční, jistě by po roce 1989 vytvořil alespoň jeden nový příběh, třeba skutečnou (symbolickou) tečku do této knihy.

Běžný čtenář se však pravděpodobně tímto vůbec netrápí a všechny příběhy spokojeně a bez problému stráví (a sběratel preferující kvantitu by tu uvítal snad i rychlošipovskou reklamu k Pražskému jaru, ta přece taky měla komiksovou formu...). Proč a kam dělicí čáru — vždyť i nové RŠ jsou už dávno staré. Obávám se, že většině nových komiksových čtenářů, které historický aspekt nezajímá, patina času setřela posuny a rozdíly v kulisách i kreslířských rukopisech. Asi to tak má být — důležitější je, že ty směšně nemoderní příběhy z podivného světa jsou i v jednadvacátém století nadále dobrovolně čteny, půjčovány a kupovány.

Osobně si myslím, že vše skončilo tehdy v létě 1948. RŠ odjely na obojživelném voze pryč, ale ne na tábor nebo na Stavbu mládeže, prostě zmizely ze scény. Ti chlapi už na ní byli příliš dlouho a neustále na očích, pořád se všechno řešilo před zvědavými fanoušky. Měli nárok odpočinout si taky sami od sebe, vždyť spolu trávili víc času než s rodinami. (A učeň Rychlonožka už stejně neměl

a scénářích těchto „nových“ děl. Dávni čtenáři časopisu Rychlé šípy, dnešní padesátníci, si možná vybaví své rozčarování na jaře roku 1970, když v nových, netrpělivě očekávaných RŠ poznávali i příběhy klubu Kulišáků, které si dobře pamatovali z jejich nedávného působení v časopisu ABC. JF měl jistě právo propůjčit kulišácké scénáře svým daleko oblíbenějším Šípům, které konečně dostaly zelenou, a navíc se tak dělo se souhlasem redakce ABC. Několik kulišáckých námětů však bylo na RŠ naroubováno zvláště necitlivě, což nedůvěryhodnost nových pokračování jen prohloubilo.

Markantní je to v příběhu o Jardovi Murkačovi a ztrátě klubovny (str. 268 – 273), kde se RŠ na základě nejasného slibu podezřelého Murkače dokáží neuvěřitelně zaprodát. Za propůjčení klubovny svolí RŠ přijmout do klubu Murkače a další členy, odkývají dokonce i průhlednou volbu vedoucího. Kulišákům šlo tyto trampoty věřit, ale Rychlým šípům? Už mladičké RŠ si na začátku prázdnin 1939 dokázaly velice rychle uvědomit, že šestým členem klubu nemůže být leckdo, a brzy se také s Janem Velnerem-Pátkem rozloučily. V následujících letech je společná dobrodružství i překonané krize (Červenáčkova „zrada“ nebo Mirkova „dvojrole“ ve stínadelských románech, Jindrový nesnáze s Božou Linkem apod.) dokázaly stmelit v naprosto kompaktní partu. Je nemyslitelné, že by zkušená rychlošípovská pětice tak tristně zabředla do podobných obtíží a dilemat, jak nám to namlouvá příběh o ztrátě klubovny.

Nějak nefunguje tohle nastavované pokračování. Pramálo pomůže citování někdejších trefných průpovědek, marně se oprašují staré reálie a do děje zapojují známé figurky. Jedovatý dědek, Potápníci, Haha-Bimbi, Šmejkalova ohrada, *umbajkvi* nebo *pid'alka jablečná* vyvolávají spíše rozpaky než radost z opětovného shledání. To je jako by si po rozpadu Beatles (mimochodem, stalo se tak také na jaře 1970) dva bývalí členové přizvali nové pomocníky a dál si zatvrzele říkali Beatles. (A na novou desku by pod tento název zařadili nové verze písniček, kterými v plodných začátcích skupiny zásobovali své pěvecké kolegy...) Proč například musela být pokřivena sympatická image pana domácího, který kdysi Šípům

ú v o d e m

POZNÁMKY K FOGLAROVKÁM si všímají jednadvaceti literárních děl Jaroslava Foglara, a to v pořadí, v jakém je autor od začátku třicátých let až do roku 1994 tvořil. Protože neopakují děje románů nebo známé okolnosti jejich vzniku, počítají s poměrně zasvěceným čtenářem. Ani ten se však možná nebude snadno prodírat touto směsicí poznámek, postřehů, dojmů, připomínek, úvah, srovnávání, odkazů a banalit. POZNÁMKY jsou zároveň i jakousi osobní zpovědí pilného čtenáře-amatéra, nedouka a samozvaného recenzenta. Můj vzdělaný kamarád Z. je docela trefně pojmenoval „důvěrnými recenzemi“.

První z poznámek vznikla před čtyřiceti lety, kdy jsem přelouskal svoji první foglarovku a usilovně dumal, čím a proč tak *otrásla* mou devítiletou duší. Nedávno jsem zkusil přečíst si nespočetným listováním poznamenané tituly znovu – a tentokrát v pořadí, v jakém je JF psal. Čtení mě kupodivu stále bavilo a zajímalo a byl jsem častokrát překvapován, i když některé pasáže jsem znal téměř z paměti. Z posbíraných poznámek vznikla útlá knížka, dárek pro pár přátel. Její revidovanou verzi si teď dovoluji rozšířit dál.

POZNÁMKY jsou prací v pohybu. Pokud dokáží inspirovat k oprášení starých titulů a konfrontaci někdejších i současných čtenářských zážitků, budu rád. *Pust' se do toho vesele a odvážně!* A třeba ve zde nabídnuté chronologii a s tužkou a sešitem na vlastní

(dokončení na str. 51)

Až do čtvrtka 12. března žili Vilík a Jirka takovým obyčejným životem, jakým žijete vy a s vámi tisíce a tisíce jiných chlapců na světě.

HOŠI OD BOBŘÍ ŘEKY

dopsáno 1930

časopisecky 1934

1. knižní vydání 1937

Hned v prvním románu zřetelně vysloven hlavní motiv celého Foglarova literárního díla: Dost bylo knížek s *nemožnými příhodami* a *cizích dobrodružství v biografu*, pojďme něco prožít sami! JF měl jasno, co chce sdělit. Žádné začátečnické hledání vlastního výrazu, nýbrž zralá foglarovka. Časté přepisování a odkládané publikování se zjevně vyplatilo.

Na začátku v popředí Vilík a Jirka, dva kamarádi ze Staré čtvrti, které náhoda/osud seznámí s Rikitanem, pod jehož působením začínají objevovat ono hledané dobrodružství. Brzy po založení sdružení se pozornost dělí i na ostatní chlapce — je jich celkem dvanáct, jako apoštolů. Kupodivu všichni ti, kteří přišli na první schůzku s Rikitanem, obstáli a vydrželi až do konce. Samozřejmě, že ve sdružení to jistě nebylo tak idylické a jednohlasné (odbojníky a reptaly zastupuje jen Šťoura), ale na problémy je ještě čas; větší porce reality, psychologických ponorů i napětí si JF šetřil do příštích románů.

Tajemný Rikitan! Skvělý pedagog, zálesák a kamarád, ale o jeho soukromí tu najdeme jen strohou informaci, že *studuje lékařství*.

JF po metodických kapitolách (bobříci, hry) rychle zařazuje záživnější příhody. Když tohle střídání nabývá jisté pravidelnosti a předvídatý čtenář se začíná třeba i nudit, objevuje se v pravý čas Zelená příšera. Bez jejích piklů by tábor i knížka byly vlastně ochuzeny o pořádnější dramatickou zápletku, zakončenou sugestivním výstupem detektiva (i herce) Stopaře.

Charakteristické znaky budoucích románů: dospělý rádce (zde Rikitan), doprovodný příběh-legenda, často spojený se soutěží nebo zkouškou (zde Roy a bobříci), konfrontace chlapců *obyčejných*

1948. Určitě je však výstižným dokumentem o spojení dvou odlišných období, přístupů i autorských rukopisů, ukázkou, která se RŠ na konci 60. let znovurodily.

Otázku, zda v RŠ pokračovat i bez Jana Fischera, rozhodl tehdy sám Jaroslav Foglar po ohlasu, jaký vyvolaly sešitové reedice starých příběhů. Neměl sice patřičnou zásobu nových námětů a scénářů ani ujasněnou představu, jak mají RŠ na sklonku 60. let působit, avšak radost z veleúspěšného návratu odsunula tyto okolnosti do pozadí. (Nemluvě o rozjetém a těžko zastavitelném ostravském vlaku, naplněném nejen příběhy RŠ, ale i omalovánkami, záložkami, bakelitovými ježky v kleci, zaměstnaneckými smlouvami ...) Nepokračovat snad tehdy ani nešlo. To až dnes z patřičného odstupů nás napadá, zda RŠ nezaplátily za svůj comeback příliš velkou daň.

Konkurz na nového kreslíře RŠ vyhlásila redakce Skauta-Junáka na podzim roku 1968. Kromě dvou ukázek otištěných v časopise a představení vítězného Marko Čermáka (ve slibné fischerovsky modelované epizodě *Rychlé šípy pomáhají starým lidem*, str. 232) se veřejnost nikdy nedozvěděla, zda byl konkurz oficiálně vyhlášen i mimo sféru S-J, kolik a jakých přišlo návrhů (redakce psala o desítkách nákresech), kdo zasedal v porotě, proč konkurz neměl větší publicitu apod.

Nové příběhy se odehrávají v podivném čase-nečase. Čtenářům Mladého hlasatele byli hoši Rychlých šípů předkládáni jako vrstevníci z masa a kostí a tento vztah fungoval perfektně. V období Vpředu se JF nad problémem proměny svých hrdinů, ze kterých by po pětileté odluce museli být téměř dvacetiletí mládenci, jistě nejednou zamýšlel. Po odstartování třetího zrození (kulisy teď připomínají současnost, tj. konec 60. let) už nechal spornou otázku stárnutí zjevně na čtenářích, aby si s tím poradili sami. (A nepřipravil pro ně s novým kreslířem vlastně ani nějaký nápaditý vstupní příběh, podobný třeba tomu z poválečného Junáka a Vpředu, kde se RŠ v příhodách Písklouna a Tlouštíka zjevují natěšenému čtenáři teprve na konci šestého dílu.)

Jádro pudla nevězí třeba ani tak v odlišném kresebném naturelu Marko Čermáka, jak by nabízel první pohled, jako spíše v námětech

sběratelskou obec. Statečně byla přiznána a čitelně dokumentována tzv. Stavba mládeže, otištěny byly rané a dost naivní díly (např. ten o klouzačce na str. 14, atypický i formátem), nevyrovnané Junkovo pokračování, dokonce byla zařazena i hodně protivná agitka o šmelinářích. Nuže — stalo se. Ale mělo být alespoň zdůrazněno upozornění, že ten první veledůležitý a vpravdě kultovní díl *Černí jezdci řádí...*, kterým slavná historie Foglarových a Fischerových Rychlých šípů začala, dr. Fischer v tomto vydání želbohu nekreslil.

POKRAČOVAT, ČI NEPOKRAČOVAT?

Tzv. nové Rychlé šípy (v ediční poznámce „třetí éra“) dodnes početnou obec fanoušků rozdělují. Měla se za historii seriálu udělat tečka v létě 1948, resp. v roce 1960 po smrti dr. Fischera? Ve světě komiksu je běžnou praxí, že po odchodu některého z autorů v úspěšném díle pokračuje nástupce, který se dokáže co nejdříve trefit do původního modelu. Byl-li nezapomenutelný Jan Fischer i nenahraditelný, souborné vydání mělo být rozděleno někde u strany 228 tlustou čarou.

Kde ale přesně? Kam zařadit příběh s obojživelným vozem, ve kterém na Fischerovy kresby navazují Marko Čermákovy? Mělo se snad skončit neslavnou Stavbou mládeže (příběh *Rychlé šípy zlepšují odvoz hlíny*)? Některé novinové titulky krátce po vydání knihy poněkud nafukovaly skutečnost, že Jaroslav Foglar z kompletního vydání tento „budovatelský“ díl z roku 1948 vyřadil. (Na to, že byly vyřazeny, resp. nahrazeny důležitější příběhy pro historii RŠ, téměř nereagovaly.) Přebraly informaci (a případně ukázkou) ze závěru knihy, aniž by dovysvětlily, že důvodem autocenzury nemusela být v tomto případě jen problematická Stavba mládeže, ale i fakt, že na troskách Stavby vznikl po 20 letech nový a jiný příběh. Třetí díl (str. 329) tak zůstal osamoceným a v chronologii příběhů těžko otisknutelným torzem. Obojživelný vůz (str. 228 až 231), smontovaný a dokreslený Marko Čermákem s použitím starých Fischerových kreseb, je pro někoho nestravitelný hybrid a možná ještě větší neštěstí než původní bezbublinový kompromis z roku

a *neobyčejných*, filipika proti dospělým, krizový moment mezi přáteli (častá rána do tváře), vzor chlapce (zde Luděk) aj.

Potrestání třídního hrubce Kováče Jirkou a Vilíkem, ke kterému dojde po návratu z tábora, připomene scénu z klasického westernu. (Mimochodem: v prvních vydáních HOCHŮ se Kováč jmenuje Kovář. Poctivě znějící příjmení Kovář se později Foglarovi hodilo do DUBNA, proto hrubce zřejmě přejmenoval.)

Skutečně dobrý start, vyvážené, neuspěchané a věrohodné dílo. Pedagoga tu střídal literát, literátovi radil pedagog.

Román začíná v předjaří (přesněji 13. března; ve Slovičku už ale o měsíc dříve), v létě tábor, podzim a zima rychle proběhnou a končí se na jaře příštího roku, s předzvěstí *mnoha dalších krásných příhod a dobrodružství ...*

Petr Solnar se sice nikdy na školu příliš netěšil, ale v tomto nastávajícím školním roce se jí skoro obával.

BOJO PRVNÍ MÍSTO

psáno 1933

časopisecky 1933-34

1. knižní vydání 1936

Útlá, nenápadná, poctivá knížka. Nutný stupeň k tomu, co bude následovat. Školní prostředí vnímané očima citlivého jedince je lépe a vyzráleji vylíčeno v DUBNU, prostředí junáckého oddílu ve VLAJCE a DEVADESÁTCE. Ale stýskalo by se po BOJI, kdyby nebyl.

Petr Solnar je jednou z Jestřábových sebeprojekcí. Dospívá a trápí se nad situací, která začátkem školního roku ve třídě (45 žáků!) nastala; občas je až příliš sebestředný a zbytečně zamindrákovaný. I přes své tápání však dokáže v pravou chvíli projevit smysl pro čest a spravedlnost; tušení, že kráčí po správné cestě, se mění v jistotu. Nejtěžším úsekem se prodírá sám — o tom knížka je.

Trochu víc se mohl JF věnovat postavě Rudy Lorence (nejen popisům jeho fyziognomie a až bezhlavého uctívání jeho nohsledů), zajímalo by mne to podstatně v jeho osobnosti, čím většinu docela

normálních kluků přitahoval tak, že se nechávali víceméně ponižovat. Takhle — bez prozrazení té výjimečnosti — se totiž většina spolužáků jeví jako pasivní nýmandové, a přitom každý sám je (prý) čínorodý a něčemu zajímavému se věnuje.

BOJ je řazen mezi skautské romány; kromě epizody s Jiřím Cyrinem tu ale skautské prostředí zabírá místo teprve ve druhé půlce knížky. (Odpadlík Cyrin je zajímavě načrtnutá postava; dobře, že ji JF neuvedl jen jako čistě zápornou (jak to někdy dělá, zvláště u kuřáků), protože než Cyrin „klesl“, měl svůj vlastní příběh — *Byl jsem vždycky dobrým skautem!* —, zde však nevyslovený.) Po příchodu Petra do klubovny za Západní branou se přehodí výhybka a školní prostředí se v pásu následujících kapitol vymění za skautské. Do třídy a ke čtenářům se vrací Petr už z nejhorší krize vyléčený, aby svůj boj dotáhl až do konce.

JF ve svých knihách s pohrdáním odmítá ty chlapce, kteří navštěvují biografy s *nemožnými* hrdiny i příhodami; tady však udělal výjimku a Petrovi „povoluje“ Velkého Jerryho. (V těch několika odstavcích vzdal Jestřáb, sám pilný návštěvník biografu, zřejmý hold Tomu Mixovi a jeho koni Tonymu.)

Fackování Věnceslava Lance a následky: i při opětovném čtení tu pokaždé zamrazí.

Kdo byl Umrlčí maska, nepřekonatelný zápasník? Je obdivuhodné, že své zápasy vyhrával zamaskovaný, s jistě ne zrovna pohodlnou kuklou na obličej — čím ji měl asi přidělanou, že mu ji v zápalu boje nikdo z protivníků nedokázal strhnout? (Zajímavé by bylo z této epizody vykročit a vydat se po stopách Umrlčí masky poté, co z města odjela; a tím stopařem by mohl být některý ze „zabíječů“ z Petrovy třídy, rozezlený na Masku třeba proto, že zakuklenec jeho tátu-řezníka potupně zmlátil... — No, to už by bylo ale o něčem jiném.)

Řada výborných postřehů a epizod, třeba jen naznačených a nedopovězených, které si pozornější čtenář-školák sám dotvoří.

BOJ zabírá celý školní rok, od září do června — s předzvěstí, jaké asi budou osudy aktérů v dospělých letech.

ale nyní tato chronologie snad až tak pedantsky dodržena být nemusela.) To všechno jsou jen drobné vady na kráse této sličné knihy — hlavní defekt tkví v samém začátku.

Je zvláštní, že zde použité překresleniny s historií klubu u čtenářské obce prošly a procházejí bez hlasitějších reklamací. Nahrazeny jsou zde totiž první původní (tj. Fischerem kreslené) díly z prosince 1938 až února 1939. Gangsterské šátky Černých jezdců, co tehdy vadily kritikům a pak samotnému autorovi (a snad i skutečnost, že živý terč Jarka Metelka byl v prvním příběhu svázán a na plot Šmejkalovy ohrady dokonce zavěšen), přispěly k rozhodnutí zvolit dnes překreslenou verzi. V případě tohoto kompletního a výpravného vydání je to verdikt až neodpuštělný. Klub tak legendární a věhlasný teď paradoxně nemá dokumentaci toho, jak vše doopravdy začalo. To je jako bychom si koupili kompletní vydání nahrávek Beatles (klasika jako klasika) a místo raných písniček, o kterých víme, že existují, protože je máme na staré poškrábané gramodesce, nám byly předloženy dodatečně natočené předělávky (byť na nich participuje půlka kapely). Tak touhle coververzí začíná velká kniha RŠ. Máme před sebou upravenou historii. Dva obrázky otištěné v ediční poznámce to nespraví.

Zvídavý čtenář, který začátky seriálu nezná z Mladých hlasatelů nebo pozdějších reprodukcí, může i pouhým okem rozlišit, co je dílem Jana Fischera a co překreslil Bohumír Čermák. Veledůležité příběhy na str. 7, 10 a 11 jsou bohužel překresleny celé, v ostatních epizodách takto byly nahrazeny obrázky, kde figurují maskovaní Černí jezdcí. První seriálová epizoda, kde problematičtí ČJ nevystupují, má název *Rychlé šípy mají dobrá srdce* (str. 12; zde se zasahovalo jen do textu). Teprve od strany 17 se RŠ konečně zbaví přísného retušerského dohledu a v režii pánů Foglara a Fischera se vydávají na svoji dlouhou a vzrušující pouť (na níž je první zastávkou — podzemí).

Bohumír Čermák sice Fischerovy RŠ snaživě okopíroval, ale i kdyby to provedl sebelépe, neúčast originálu to neomlouvá. Dost rozpačitě tak začíná kniha, která byla připravována pečlivě, s pietou k fenoménu RŠ a se zvláštním ohledem na početnou a náročnou

RYCHLÉ ŠÍPY

(pár neaktuálních poznámek k soubornému knižnímu vydání)

Na podzim roku 1998 nakladatelství Olympia vydalo v tlusté vázané knize všechny rychlošípovské příběhy — a tak se z Rychlých šípů konečně stala oficiální česká klasika. Seriály vyšly poprvé kompletně a poprvé v pořadí, v jakém jednotlivé epizody byly otiskovány původně. Dávný sen všech šípomilů se naplnil. I po devíti letech každé nové listování dokáže přivodit sváteční pocity, za něž se všem tvůrcům sluší poděkovat. Zvláště začneme-li listovat od strany 17 a přestaneme (nebo si alespoň dáme pauzu) někde u str. 228.

UPRAVENÁ HISTORIE

Všechny ty úpravy, retuše, sjednocení gramatická a typografická nebo výkyvy v barvě jsou pochopitelné. Pravověrní šípologové se už dávno museli smířit s faktem, že skutečně původní podobu seriálů (text i obraz) najdou jen v prvním časopiseckém vydání. (Už první soubory z let 1940 nebo 1947 nesly zásahy do textu i kresby, prováděné někdy přímo do originálů.) Překousnout se dá i to, že je zde zatajena existence původní podoby dílu *Rychlé šípy hrají divadlo* (str. 47; v doslovu se o výměně za později přepracovanou verzi nic nedovíme, náhlá proměna Fischerova rukopisu však trkne i nepamětníka), že na str. 36 je místo původní podoby dílu *Rychlé šípy se předstihují* otištěna její nešikovná překreslenina nebo že souvislý příběh o kazimíru Drabšíkovi a stavbě dívčí klubovny v půli necitlivě přetrnula groteska *Rychlé šípy cvičí* (kreslená navíc B. Čermákem). (V tomto sledu to tehdy ve Vpředu sice opravdu vyšlo, protože dr. Fischer prý pro nemoc nedodal pokračování včas,

Jirka Dražan se rozhodl, že to všechno snášel už příliš dlouho a že s tím teď skončuje.

PŘÍSTAV VOLÁ

psáno 1933

1. knižní vydání 1934

Nelehké hledání Jirky Dražana a kapitoly ze školního prostředí připomenou osudy Petra z BOJE. Ten byl však postavou starší, vážnější a složitější; Jirka je snilek, utíkající do dobrodružství, s touhou prožít *něco vzrušujícího a velkého*.

Přístavní čtvrt', kde Jirka ono vytoužené dobrodružství hledá, je čtvrt' se špatnou pověstí, *čtvrt' starobyklých spletitých uliček, všelijak točených a pokřivených*, s domy, schůdky a dvorky bez slunce, kde četné z uliček *byly spojeny tmavými průchody, které neobeznámenému chodci zůstávaly skryty*. Je to zřejmý předobraz Stínadel, kde Rozdělovací třídou je most přes řeku. Tady chce Jirka skoncovat s nudou všedních dnů.

Brzy je Přístavní čtvrtí až nebezpečně podmaněn a utíká do ní jako skutečný závislák. Uvědomuje si svou situaci (zhoršený prospěch ve škole, lhaní rodičům, výčitky za alotria, kterých se zúčastňuje), ale nemůže jinak, utíká tam dál a nepříjemné myšlenky zapuzuje, *aby nepobouřil zbytek svědomí, jež v něm ještě zůstalo*. Partu, k níž náleží, tvoří ulicí vychovaní mladiství grázlové a zlodějčkové. (Michal: *Tady nejsi ve sdružení kojenců, to radši koukej vypadnout, když jsi už předem strachy naměkko!*) Jirka si od nich zachovává určitý odstup, ale pochybných podniků se zúčastňuje.

Podobně jako dosud nezrozený Mirek Dušín řeší Jirka v kapitole *Příhoda u Žluté zdi* dilema, zda a jak pomoci bitému proti přesile. Bitý Vilemín ho zaujme na první pohled (jako vzor kamaráda); že tahle intuice byla navzdory všem prožitým peripetiím správná (a že mělo cenu čekat), to pozná Jiří až po roce. (Takové přátelství „na první pohled“ ve foglarovkách někdy nevycházejí, viz třeba Cyrin z předešlého BOJE.)

Teprve v poslední čtvrtině knihy se Jirka s Lád'ou Vilemínem seznamuje osobně. Vilemín působí (alespoň na mne) příliš papírově, schematicky, nemá tu patřičný prostor, aby přesvědčil svým charakterem, je autorem použit jako předavač rad, kterak cvičit nebo proč vést Modrý život. Než stačí čtenář ocenit, že má i jiné vlastnosti a kvality, Vilemín se nečekaně stěhuje — až do Dánska! To je opravdu náhlý zlom. A k tomu všemu jsou přede dveřmi prázdniny, léto... Takže sotva načaté přátelství, tak dlouho vysnívané, nedostane šanci prověřit svou pevnost pořádáním výprav za město, tábořením, stavěním srubu? (Zaskočeného čtenáře napadne, zda se náhodou nenaplnil předem stanovený rozsah knihy...)

Bolestné loučení, zklamání z rozchodu a poslední Jirkova cesta do Přístavní čtvrti jsou přesmutné. Proč takové drama, když se Jirka a Lád'a znali jen tak krátce? Nezbyvá než věřit, že mezi oběma chlapci bylo skutečně silné přátelské pouto, že nešlo jen o kompenzaci Jirkových výčitek svědomí nebo předavačku Lád'ova modrého know-how. (A ostatně již brzy Jestřáb popis jednoho takového *Velikého přátelství* zvládne mnohem líp...)

(Ale leckoho ten v žalu utopený závěr i rozplakal — však si ty slzy JF vymýšlet nemusel; přiznal, že v době psaní byl *rozbolestněný na nejvyšší míru*, protože se rozcházel se svou láskou, proto knížka nese *pečet* jeho *chmurných nálad*. (Cynik se nemůže nezeptat, jak by za podobného rozpoložení dopadl třeba takový *Tábor smůly* – ?))

Kam se to chtěl — s pomocí Jirky a Lexy — prokopat Dvouhlavec? Do vězení? Do cizího bytu, do nějaké skrýše? (Zažít tuhle příhodu ve stínadelském Přístavu Rychlé šípy, jistě by to hned příště prozkoumaly. (A v TAM-TAMu pak řádně rozmázly...))

Čtivý příběh, ale trochu kostrbatý, místy snad špatně rozvržený — zřejmě důsledek autorova spěchu, když chtěl stihnout uzávěrku literární soutěže. Kdybych neznal chronologii foglarovek, tuhle bych tipoval jako prvotinu.

PŘÍSTAV začíná předjařím a jarem, v létě prázdninová nuda, přes zimu se toho taky moc neděje (Jirka čte, učí se, přemítá), nové oživení (setkání s Vilemínem) na jaře — a náhlý konec před příchodem léta.

Je moc dobře, že JF tuto knihu ještě napsal (a seznam tedy nekončí STRACHEM) — a vlastně je dobré i to, že vznikala právě takhle problematicky, i když by dříve výsledek zřejmě dopadl (literárně) lépe; vyzařuje z ní Foglarova odhodlanost i s blížící se devadesátkou na krku nevzdat se a dokázat, že stále umí žánr, ve kterém byl po celý život nedostižný. *Byl krásný vlahý večer, borovice na skalách šuměly a hladina Modrého jezírka se tiše vlnila ...* Díky, Jestřábe!

Příběh začíná v lednu a končí v červnu prvním táborovým dnem (nebo až v srpnu po táboře, podle vydání).

p o z n á m k y :

- Citace z knih JF (i z jiných materiálů) jsou psány *kurzívou*
- Bibliografické údaje jsou čerpány z knihy V. Noska *Jestřábí perutě*, z Foglarova *Života v poklusu* a z dalších zdrojů
- Popisované tituly, z nichž je zároveň citováno, jsem četl v těchto vydáních :

Hoši od Bobří řeky (Blok 1969)
Boj o první místo (Blok 1969)
Přístav volá (Melantrich 1970)
Tábor smůly (Novinář 1990)
Historie Svorné sedmy (Atos 1990)
Chata v Jezerní kotlině (Mladá fronta 1969)
Tábor ve Sluneční zátocě (SPJF 1993)
Pod junáckou vlajkou (Olympia 1969)
Záhada hlavolamu (OKZ 1968-69)
Když Duben přichází (Mladá fronta 1970)
Devadesátka pokračuje (Olympia 1969)
Stínadla se bouří (OKZ 1967-68)
Tajemná Řásnovka (Blok 1965)
Poklad Černého delfína (Blok 1966)
Kronika Ztracené stopy (Naše vojsko 1967)
Dobrodružství v Zemi nikoho (Olympia 1969)
Nováček Bubáček píše deník (Šebek a Pospíšil 1990)
Příběhy Rychlých šípů (Rovnost 1992)
Tajemství Velkého Vonta (Obrys/Kontur 1986)
Strach nad Bobří řekou (Olympia 1990)
Modrá rokle (Olympia 1994)
Rychlé šípy (Olympia 1998)

a bublin. Náhle jsou v přesile dialogy na úkor charakteristiky nových postav (Roman a ostatní členové Saturnu), schází tu zevrubnější popis cesty k ohradě (a pak záhadné země za ohradou) nebo hliněného městečka. Ještě méně je vnitřních (Dennyho) monologů — což je čtenáři líto, protože navodit atmosféru nebo mluvit ústy svých hrdinů JF vždy uměl. Nápady sice nechybí a jsou dobré (byly už v komiksu), ale za příznivějších podmínek by je autor rozehrál lépe a poutavěji. To samé, co komiksu třeba prospívá, může rušit, když je mechanicky převedeno do prózy.

Díkybohu se však zdravotní situace zlepšila a Jestřáb se radostně pustil do pokračování obvyklou metodou. (Jedna z kapitol má v tomto smyslu příznačný název *Nečekaný obrat*.) Navrátivší se energie plodila nové nápady a renovovala staré postupy, JF přivedl na scénu další postavy (třeba své alter ego, pana Hejreta), vyprávěl příběh dávného mladohlasatelského klubu, dramatizoval dobrodružství na vodě, napínal se záhadou nalezeného deníku... a do komiksových sešitů už nahlížel čím dál méně.

ROKLE je svěžeji než obě předchozí knihy, určitě i proto, že JF volil nové hrdiny. Celý román je vlastně takový etapový — krátce po prvním knižním vydání připsal Jestřáb na konec ještě čtyři kapitoly. Odehrává se v neurčité době, možná v 50. letech (soudě např. podle koňského povozu), ale může to být i konec šedesátých (volné soboty nebo narážka na knihu *Dobrodružství v Zemi nikoho*, kterou Denny četl). Klubácké kapitoly mohou připomenout ŘÁSNOKU, pátrání ve skalách zase dětštější obměnu DOBRODRUŽSTVÍ. (A „novinář“ Denny má rovněž podobný problém, jaký měly RŠ: Jak psát vše podle pravdy, a přitom zatajit to, co by neslo nevídané následky?)

Bizarní až přízračná postava starého hlídače, který s dogou po boku setrvačně obchází zrušené vápencové lomy, *i když mu už správa dolů dávno přestala vyplácet mzdu*. Zapomenutý hlídač dávno opuštěného území — to je námět na hodně dobrou povídku.

Detail, který by se jistě vyjímal ve foglarovském kvízu: ROKLE je jediná foglarovka, kde se hrdina zcela nahý ocitne mezi ženami. (Jedná se samozřejmě o scénu z nemocnice.)

Chci-li vám vyprávět všechny ty příhody, jež nás v našem oddíle potkaly, a nemám přitom nic vynechat, musím vás nejprve seznámit s dědečkovým kufrem.

T Á B O R S M Ů L Y

psáno a časopisecky publikováno 1927-37

1. knižní vydání 1938

Většina těchto *skautských taškařic* byla publikována dávno před souborným knižním vydáním, ale i přes tento fakt tvoří sebrané povídky docela kompaktní celek.

Nepřipraveného překvapí: žádný typický foglarovský hrdina a ponory do jeho citlivé duše, nýbrž Foglar humorista. Kluci-skauti jsou rošťáci, lenoši a mluvkové, žerty a průpovídky jsou rázné až nezdvorné, poetické pasáže chybí úplně. Psáno specifickým dvojkařským slangem promíchaným s archaickou školní češtinou. (Jen připomínám, že TÁBOR vznikl před slavným Poláčkovým Bylo nás pět.) Základy humorných situací jsou docela prosté, žertování je místy žoviální a místy nakračuje až k absurditě. Příběhy se odehrávají nejen na táboře (ten končí před půlkou knížky), ale i v klubovně, přimíchány jsou Jestřábovy vzpomínky (švýcarské dobrodružství) a vyprávěnky. V závěru přechází žerty a pot'ouchlosti do regulérního hororu, když se začne strašidelné vyprávění o nové klubovně v *jednom zastrčeném domě na Starém Městě*...

To známe převedeno do komiksu s Rychlými šípy, a jsou tu i další později v komiksu použité motivy nebo hlášky (divadelní představení, strágula, padající necky nebo sen o ševci). Vystupují tu legendární hoši z Dvojky, známí i z dalších knih, mihne se tu například tajemník svazu Junáka a spisovatel Jaroslav Novák.

JF odhalil před čtenáři svůj cit pro humor i jeho mantinely. Historiky, dříve určené zasvěceným skautíkům a teď vysázené do vázané knížky, vyvolají možná v někom rozpaky a tento „nový“ Foglar prostě nezabere. Jak u koho. Já se většinou bavil a občas se

i smál (třeba *My jsme správní námořníci* nebo *Jak jsme hráli divadlo*); zvláště dialogy, slovní obrátky a vynalézavé nadávky jsou trefné. (Nezabraly u mne snad jen *Noční šplechty v klubovně*.) Občas potěší sympatická parodie na sebe samého, když Jestřáb shazuje svá „posvátná“ témata (opojení jarem, pocity skauta v novém kroji).

Rub foglarovek. Takovéto taškařice mohli prožít (a určitě prožili) i „seriózní“ Hoši nebo Devadesátka, a naopak *legračníci* z Tábora smůly jistě spolehlivě zjihli u posledního táborového ohně nebo při úplňku. Jsou to stejní hrdinové.

Někdo zkrátka zase rozbil na Červené pavlači okno!

HISTORIE SVORNÉ SEDMY

časopisecky 1938

1. knižní vydání 1940

Rozsahem útlá, krátký časový úsek zabírající, málo známá (čtená i vydávaná) a i jinak netypická foglarovka.

Během prvního čtení jsem byl silně rozladěn a zklamán zjištěním, že je to vlastně románek pro malé děti. Infantilní reakce hrdinů, protivné hašteření děvčat a ulízaný humor... Kde jsou „zabíječi“, kde je Dvouhlavec nebo drsní vtipálci z TÁBORA? Jako by se tady průměrný pisálek pokoušel o foglarovku a netrefil se do správné mentality hrdinů ani čtenářů.

Když ale člověk vezme na vědomí fakt, že JF psal HISTORII do Slovíčka na pokračování pro malé čtenáře, lze výsledek trávit docela v pohodě. (I Burroughs napsal výjimečně pro malé čtenáře dvě povídky o dobrodružství Tarzana a dvou chlapců, nad nimiž tarzanologové také krčí nos.) Mrňousové, pro které HOŠI ještě nebyli, mohli tento příběh party tří děvčat (té nejmladší je 8!) a čtyř hochů vděčně spoluprožívat: objevit za městem Daleký palouk, stavět tam stan a kamna, zálesačit, hrát hry a trénovat (i ukrývání před vzdušným náletem), vyrábět telegrafní síť — a vlastně se i bouřit proti nespravedlivým dospělým.

Složitější zápletku, příběh-legendu nebo krizi vztahů sem JF nevpouštěl. Kdo však i zde zarputile hledá klasického „dospělého“

na vysvětlenou (či uklidněnou), třeba jak se hoši vrátili domů a jaká tam vládla nálada... Nic takového. Náhlé ukončení má jistě více (i neliterárních) důvodů.

Ani ryzí foglarovka, ani autentický příběh z války, a přitom jeden žánr využívá občas ten druhý. Celek může být zajímavý pro foglarovské badatele, kteří jednotlivé složky oddělí a budou srovnávat jak s historickými fakty z okupovaného Československa, tak s Foglarovým životopisem či kronikami Dvojky.

STRACH trvá od předjaří a jara až do srpna–září následujícího roku, do konce tábora (podle Nepřítele prázdniny začínaly o 14 dnů později a končily v půlce září).

Bylo půl šesté ráno a budík rušivě zadrnčel.

MODRÁ ROKLE

komiksová verze 1984 až 1991

psáno 1991-94

1. knižní vydání 1994

Poslední Foglarův román dokáže po VONTOVI a STRACHU hodně potěšit — se znalostí toho, kdy a za jakých okolností vznikal. Nakouknutí do zákulisí je v tomto případě myslím užitečné.

Námět držel JF v hlavě už od začátku 50. let (tedy od časů ŘÁSNOVKY), v roce 1983 ho oprášil a upravil do scénáře pro komiks, který se nakonec rozrostl na tři díly. Zamýšlený román stále odkládal, až konečně někdy od konce roku 1993 začal na jeho podobě soustavněji pracovat, což šlo občas lehce a občas zase velmi těžce. Ze zajímavého (a čtivého) výsledku tyto dispozice a indispozice vyčuhují. Rozjezd je velmi svižný a zdařilý, krasobruslař hrdinou foglarovek ještě nikdy nebyl. Denny je sympatický a chytrý kluk (s literárními sklony), je i mírně samolibý, alespoň na začátku. Někde na konci 5. kapitoly (*Nečekaná zrada*) a pak dál se bohužel nápadně láme styl vyprávění.

To bylo způsobeno Foglarovou oční chorobou; další stránky musel JF psát (přesněji diktovat do počítače pana Raby) zřejmě tak, že prostě tlumočil děj, situace a dialogy z komiksových obrázků

i táboření... Pořád se nechce věřit, že jsme vstoupili do foglarovky. Sám Rikitan pracuje po zavření školy na poště a hrozí mu nucené práce.

Atmosféra všudypřítomného strachu prosakuje téměř z každé stránky, ani na obou táborech mu hoši neuniknou. Tohle už je něco jiného než strach ve Stínadlech nebo z konkrétních lidí, Dvohlavce či Derneta. Čte se to nelehko, přes všechnu toleranci a znalost geneze díla. Nebyla to šťastná volba zasadit legendární hrdiny do II. světové války a přitom historii jen náznakově popisovat a časově si ji přizpůsobovat. Co se snahou o autenticitu, když legendární hrdinové by přece museli během války zestárnout o téměř 6 let. Raději bych si přečetl ne napůl upravené, ale skutečné zážitky Dvojky za okupace, s konkrétními jmény, místy, skutečným časem a událostmi. Nebo — když už úprava dějin a fabulace — měl JF vynechat další bobříky a Hochům vymyslet jiné dobrodružství, klidně z nich třeba udělat odbojářskou skupinu...

Dochází tak mimoděk k nechtěnému balancování na hraně černého humoru až cynismu. Tichošlápka například nepustí rodiče na schůzku, protože vojáci v okolí prohledávají domy a někoho hledají. *To je škoda*, reaguje Stopař, *bude mít v docházkovém archu první zelené okénko!* Nebo: Lud'kova tatínka zatkli, Luděk se nedostavil na schůzku. Rikitan, *aby alespoň trochu hochy k něčemu upoutal*, vyhlásí nového bobříka. — Já vím, takhle to klidně mohlo být, žilo se i za války, i tehdy byly všední dny. Vystihnout přesvědčivěji tuhle dobu, aniž by JF opustil tendenci stále něco polopaticky vysvětlovat a připomínat, asi nešlo. *Nepřiliš podařený odvar*, soudí zasvěcený pamětník Jiří Navrátil, Dvojkař od r. 1940 a pozdější starosta Junáka.

Po letním táboře se příběh přehoupne do dalšího roku, ale na jaře toho příštího se nekončí, jak to obvykle bývá, ale chystá se ještě jeden tábor na Bobří řece. Toho jara dostává sice Nepřítel na frak, nebezpečí však trvá dál a strach ovládá i druhý tábor. Poslední kapitola, z větší části už mnohem dříve napsaná, přichází nečekaně rychle. Manifest mládí je emotivní a foglarovsky důvěryhodný, ale Nepřítel dosud zbraně nesložil, ještě není vyhráno. Čtenář právem očekává — už pro ten předchozí polopatismus — alespoň pár řádků

Foglara, ten jistě zavětrí při popisech předjaří, západu slunce nebo Pavlově návrhu založit spolek.

Nejstarší Pavel (14), tak trochu dušínovský model, Sedmu vede, na něm vše stojí a padá. (A daří se mu, s přehledem zvládne například i různé zúčtování s drbnou Skorkovskou, jakousi kolegyní podobně vlezlé drbny Zábranské z PŘÍSTAVU.)

Jen ten závěr je i na takováto posunutá měřítká hodně povrchní, čouhá z toho narychlo spíchnutá agitace ke vstupu do Junáka. Sedma zjistí, že její Daleký palouk je obsazen a že se tam bude stavět, a vrací se schlíple domů. Tam spatří ve sklepě požár, zasáhne a konečně sklídí od dospělých pochvalu. Den poté u dětí agitují *hezká skautka* a *švarný junák*, kteří se o chrabrém činu dočetli v novinách, a tak si mediálně proslavenou Sedmu rozdělí do chlapeckého a dívčího junáckého oddílu. Sedma nadšeně souhlasí a hned všichni pospíchají k městu, aby ještě stihli schůzku: *Vyšli, vkročili všichni v řadě, drželi se v pase jeden druhého* (to je celkem 9 lidí!) *a Cikáda na kraji hrál říznou pochodovou písničku na svoji harmoniku.* — Uff!

Děj začíná na jaře (konec března) a končí (naštěstí) před prázdninami.

Ten kousek slepé ulice se sice jmenoval Zátíší, ale teď tady ticho rozhodně nebylo!

CHATA V JEZERNÍ KOTLINĚ

psáno 1939

1. knižní vydání 1939

Podtitul knihy — *Knih podivuhodných příhod a Velikého přátelství* — sem padne jako ulitý. Ojedinelá foglarovka, autorovo podařené dílo.

Hlavně od objevení Jezerní kotliny a „vetřelce“ začíná poutavě vyprávěný příběh přátelství. Pavel je celkem přehledná postava, sympatický kluk postižený smutným osudem, který statečně zvládá. Ale Ludva jakoby přišel do foglarovek z úplně jiných románů

a světů, a i když se v tom Foglarově usadil, nikdy sem nemůže zcela zapadnout. Je zvláštní, neuchopitelný. Vlastnosti a reakce většiny Foglarových hrdinů jsou srozumitelně líčeny a vysvětleny a v ději-praxi pak vyzkoušeny; Ludva se vymyká. Jeho měnící se nálady a duševní rozpoležení, živelné prožívání skutečnosti a vzápětí odstup, lhostejnost a téměř chlad — záleží na čtenáři, jak Ludvíka z těch kratičkových vět a mnohdy jen náznaků pochopí.

Osnova je dobře vystavěna, román má nesmírně poetické pasáže i dialogy, stejně tak dramatický spád, téměř detektivní zápletku a něco z atmosféry hororu až iracionálna. Věty jsou osekané od zbytečných květnatostí a vat, a tím víc rozehrávají vnímavost a představitivost. Pavel a Ludva jsou už poměrně vyhraněné osobnosti, učí se jeden od druhého a o řadě věcí, které jsou v jiných foglarovkách vysloveny, umějí mlčet. Je dobře, že příběh nezahltily žádné návody nebo hry, že známý organizátor, milovník velkých kolektivů a častý tvůrce happyendů Jestřáb vycítil míru a do příběhu *Velikého přátelství* tyto záležitosti nemíchal.

Ludvova „zrada“ (odklon od *dobrého života*) není Pavlem/Foglarem rázně odsouzena. Pavel je raněn, rozčarován a cítí krivdu, ale dělá si i výčitky, že sám nedokázal přátelství udržet, že *nedokázal zaujmout Ludvu tak, aby s ním vydržel kamarádit pro všechny časy*. Ani Filip není naštěstí redukován do role nějakého zkaženého našeptávače a zavrženíhodného démona; JF mu přiznává jisté kouzlo, které zřejmě Pavlovi scházelo. S jinými postavami, které si podobně jako Filip urychlují cestu do světa dospělých (kouří, dbají na módní obleky apod.), se Jestřáb nemaže, následuje téměř vždy jejich nemilosrdná kritika, odsouzení, zesměšnění, pohrdání. Tady to není tak jednoznačné; díky za ten prostor, Jestřábe.

Přátelství Ludvy a Pavla je nejsilnějším poutem líčeným ve foglarovkách, poutem na život a na smrt. Je (mi) jedno, zda CHATA popisuje skutečný příběh nebo ideál, důležitější (pro mne) je, že právě takového a přesně takto vyličeného příběhu je Foglar přesvědčivým tlumočnickem. *Jezerní kotlina není pro třetího!* (Jediná kniha, která mi CHATU zvláště silně připomněla (ač vystavěna z odlišných literárních bedniček), je *Léto v Altamiře Jiřího Frieda*. Dovolím si doporučit.)

Na konci měl JF/Mirek starost s posledním TAM-TAMem (teď už rozmnožovaném na cyklostylu a pod dohledem školy). Raději se měl snažit vymyslet něco nápaditého, aby vítězství Losny a Žlutého kvítku bylo přesvědčivější a přivedlo respekt všech Vontů. Protože Dymourův list má spíše charakter soukromého dokumentu, není to stínadelská cennost. (Mimo to je stejně nepoužitelný pro Dratušovo jméno.) A po zavření knihy jen přání, aby se RŠ místo těch protivných investigativních reportérů staly zase starými dobrými Šípáky... A když už tedy TAM-TAM, tak ten poctivě ručně přepisovaný (a bez kolaborace se školou vytvářený).

Ale jo, jde to samozřejmě číst. Hodně roků už měl Jestřáb a hodně jich uplynulo od posledního vystoupení Rychlých šípů ve Stínadlech v dubnu 1947. Doba teď byla normalizovaná a zlá, pohoda s DOBRODRUŽSTVÍM se už neopakovala. Však *modrý zázrak, ta slavnostní, jedinečná, nevylicitelná modrá krása*, se taky nezjevuje každý den...

Děj trvá od podzimu do Vánoc, závěrečné volby jsou v lednu.

A zase přišlo do kraje toužebně očekávané předčasné jaro.

STRACH NAD BOBŘÍ ŘEKOU

psáno 1984-86

časopisecky 1989

1. knižní vydání 1990

Přibližně po padesáti letech se JF znovu vrátil ke svým Hochům od Bobří řeky. Větší část závěrečné kapitoly měl už hotovou v roce 1970 a otiskl ji v *Zápisniku 13. bobříků*; po srovnání s pozdější románovou verzí je znát, že tehdy o situování druhého dílu do válečných let (zřejmě) neuvažoval.

HOŠI skončili na jaře, STRACH zde zkouší navázat (a možná se vrací i o pár týdnů zpět, má-li vpád Nepřítele do republiky znamenat 15. březen 1939). Změna nálady je čitelná od prvních odstavců. Foglar zmiňuje zatýkání, donášení, dvojjazyčné nápisy, hrozby smrti i popravy, udavačský Prapor, atentát na *významného nepřátelského důstojníka*, zavření vysokých škol, zákaz spolků

výtisků tu jde především, až pak o pomoc Dratušovi či nápravu Stínadel! *Na třetí TAM-TAM čeká celá Druhá Strana — a co my chudáci tam o tom všem máme teď vlastně napsat?* běduje Červenáček (místo aby tento někdejší rebel raději rozkresloval nějaký poutavý komiks na zadní stránku a literárně nadaného Mirka uhaněl o scénář). Proč jen TAM-TAM nemůže být normální klubácký časopis? V ZÁHADEĚ je morálně zostuzen ten, kdo donesl TAM-TAM na Dvorce. A ve VONTOVI už prodává Štětináčovi výtisk samotný Červenáček! A vůbec je divné, že TAM-TAM mohou vedle ředitele školy jistě číst i starostliví rodiče Šípů — to nikdo z nich nezakázal svým jedináčkům chodit dál do ulic plných nebezpečí, která Mirek vždy tak sugestivně líčí?

RŠ jsou v téhle knížce zase o rok starší, a přitom úvodní scéna (s cívkou od nití a infantilním nápadem Červenáčkovým) napovídá, že čtenáře čeká opravdu zvláštní směsice.

Dabinel je zřejmě nějaký hračička nebo zakuklený Rikitan, když vymyslí a navrhne, aby osud zadržovaných rozhodly *svičičky*; tohle opravdu připomíná nějaký Alvarezův úkol. (Ale chápu, že v dané situaci neměly RŠ náladu ocenit to.)

Bratrstvo Kočičí pracky jsou figurky, které dobře pasují do komiksu, do vážných Stínadel coby konkurence RŠ však příliš nezapadají (podobně jako jejich nebo Rychlonožkovy „komiksové“ průpovídky). Foglar popisuje BKP a Dvorečáky jako zbabělce a podlézače (značně nevěrohodný Tonda Plíhal, škemrající v klubovně RŠ) — ale co s faktem, že do Stínadel se tito jako jediní opakovaně odvažují? (Na rozdíl od všech Druhostraníků a čtenářů TAM-TAMu, tomu pasivnímu stádu, které se zmůže jen na mudrování nad novým číslem časopisu.)

Stráví-li čtenář lehce (a uznávám, že čtenář v tom správném věku jistě nebude mít problém) scény, kde RŠ diplomaticky řeší své tam-tamové dilema, bude především zvědavý, jak JF dotáhne zápletku s Dymourem, nakousnutou už ve STÍNADLECH. Asi v půlce knihy se objevuje Rejholec s ježkem v kleci, odtud se to už čte lépe, zvláště pak ten docela strhující závěr v Kocouřím hrádku.

Mnozí čtenáři na konci s úlevou setřeli slzy — leč závěr není žádný laciný happyend, stejně jako podzimní a zimní krize (Ludvova „zrada“) nebyla jen neštěstím nebo omylem, ale i nutností pro další poznání a zkouškou kvality přátelství. Nadcházející jaro a léto v Kotlině může být pěkné, ale už nikdy jako dříve. Jsem rád, že Jestřába nenapadlo napsat pokračování, třebaže jsem si to kdysi moc přál. (I když — možná ho napsal, aniž by to sám tušil. Druhý — dospělý, tragický a temný — díl CHATY může být příběh Jiřího Derneta, který kdysi do Jezerní kotliny ztratil cestu a až do konce života ji bude marně a zoufale hledat...)

Václav Jílek a Jiří Dernet – tak trochu paralela s příběhem Ludvy a Pavla. Jiří a Venda prožívali své příběhy ve stejných kulisách jako Ludva a Pavel, jen *asi před pětadvaceti lety*. (A Dernet, jakási mužská varianta Němcové Viktorky, vlastně nebyl až tak starý, jak se může zdát; v době událostí (a tedy i skonu) mu mohlo být přibližně 38 let (13 plus 25)).

Proč si Ludva/Foglar zvolil právě kmeny Navajů a Kríů? Mezi oběma byla totiž pořádně velká vzdálenost; kmen Cree (Kří) obýval oblast Velkých jezer a území dál na východ, zatímco Navajové sídlili na jihozápadě, v sousedství Apačů. (Nevede náhodou stopa z Ludvovy Zavřené knihy k dobře známému E. T. Setonovi? V jeho novele Za sandhillským jelenem má malou, ale důležitou roli Časka, Indián z kmene Cree.)

JF popisuje Zavřenou knihu jako *velkou a silnou knihu* — to dnes člověka mimoděk napadnou rozměry souborného knižního vydání Rychlých šípů, ale je to jinak: když se vešla do skříňky o rozměrech 18 krát 25 centimetrů, tak to měla formát A5 (nebo kapánek větší).

Spálené Mlýny sice byly *malé městečko*, ale řemeslníkům se tam dařilo zřejmě báječně — soudě podle zámečnictví, kterých tu bylo 12. (Také krámů, kde prodávají Cerosin, je překvapivě hodně...)

Ale dost puntičkaření. CHATA je zralé dílo, jednolitě a dotážené téměř do posledního písmene. (Jen ty dveře ve srubu, *co se špatně zavírají*, jsou nejméně 3krát zbytečně připomínány.) Je obdivuhodné, že román vznikl v době, kdy měl JF mimořádně napilno: CHATU psal v létě 1939 a měl nakladatelem stanovený šibeniční termín,

zároveň pracoval na divadelní hře pro skauty, připravoval Rychlé šípy a další ročník Hlasatele, vyřizoval klubovní hlášení, staral se o tábor...

Příběh se po Pavlově přestěhování do Spálených Mlýnů (délku předešlého období těžko určit) odehraje během jednoho roku, od konce zimy do příštího předjaří.

Vilík: sedí na lavičce, na které je rozložena kniha Hoši od Bobří řeky, ze které čte.

TÁBOR VE SLUNEČNÍ ZÁTOCE

psáno 1939

premiéra a 1. vydání 1940

Včera bylo pozdě — je nabíledni, že tuhle divadelní hru bylo nutno vidět naživo a v podání Dvojky. Scénář pouze navodí představu, o čem hra je (jak je děj podobný které foglarovce) a jak to asi na jevišti probíhalo a vypadalo. Taky je to dokument, kterak se JF kromě stavby dialogů a vymyšlení zápletky pečlivě věnoval i scéně, uspořádání jeviště, osvětlení, výběru hudby, kostýmům-úborům chlapců, rekvizitám apod.

Děj je prostý a průhledně foglarovský, občas připomene v legráckách gambusiny z TÁBORA, zvažnělý závěr pak HOCHY. Svižné dialogy, občas výborné hlášky a žádné fousaté vtípky, prostor pro pohyb a akci, kluci jsou místy pořádně rozjetí. Muselo to být fajn sedět tehdy v první řadě a zažít to. Co tehdy Dvojkaři na jevišti žili, to by dnes herci (byť skauti) jen zahráli. *Nu, už je pozdě. Dobrou noc, chlapi.*

(Pro zajímavost: V předmluvě a v závěru měla znít Píseň Úplňku. *Má to být snivá náladová hudba*, upřesňuje JF ve scénáři a doporučuje — mezihru z opery V studni Viléma Blodka.)

Odehrává se těsně před prázdninami a o prázdninách.

a příběh sklízí plody, které zasadil. Celá idea, zvládnutá (a dosud zvládnutelná) v předchozích dvou knihách, teď autorovi přerůstá přes hlavu. Myslím si, že kdyby RŠ přestaly TAM-TAM vydávat — třeba po upřímném konstatování, že bez neblahých následků prostě reportáže ze Stínadel sdělovat nelze — ušetřil by autor starosti sobě i samotným Šípům.

Nad tím, zda RŠ měly morální právo na své stínadelské akce a jak si diplomaticky přizpůsobily vše tak, aby se jim to hodilo do krámu, už dumali mnozí. VONT se samozřejmě dá číst i jako obyčejná „trojka“, je tu rovněž plno napínavých zápletek a hltač příběhů může být spokojen. To politické manévrování musí však každého pozornějšího čtenáře trknout už proto, jak je tento stínadelský model lehce převeditelný do (nejen) přítomné doby, s trvale aktuálními tématy jako „hranice novinářské etiky“ nebo „mediální masírování“, jímž nelze uniknout ani bojkotem televizoru či novinových deníků. Ať už tyto souvislosti autora během psaní napadly nebo ne.

Co je to „nezištná pomoc“? Mirek ji nutí Dratušovi. RŠ sice tuší, že v případě Vládi Dratuše jde o citlivou záležitost, v TAM-TAMu se však o všem rozepíší, s naivním alibi, že neuvědou konkrétní jména (která si průměrně chytrý a informovaný Vont samozřejmě lehce dosadí). Skrz TAM-TAM se filtruje veškeré dění. Další příklad z mnoha: Když Sběrač vyzradí, že Dratuš nemá ježka v kleci, mají přece i RŠ vinu na tom, co se poté na Dratušovu hlavu sneslo. Avšak žádné výčitky nebo snaha Sběrač potrestat či zpochybnit. Šéfredaktor Mirek líčí Dratuše jako nesvéprávného chudáka, zmíní dokonce i slzy v jeho očích — kterýpak kluk, natožpak hrdý Vont, by si tohle nechal líbit ve vydání o nákladu 125 výtisků? Nebo samotný závěr: Před úřední komisí sice RŠ zatají, že vědí podrobnosti o honu na Dymoura, ale pak tuhle historii — se zatajeným, leč každému přemýšlejícímu zjevným jménem Dratuše staršího — dramaticky popisují v TAM-TAMu (náklad 250 kusů). Navíc osudný dopis, který měly raději pro věčný klid Dratušovy duše ihned spálit, předčítá Mirek Vontům (opět s alibistickou „cenzurou“) jako triumf.

Sebelejší zápletky a Foglarův nový nápad jsou vzápětí upravovány pro TAM-TAM. Neboť o TAM-TAM a rekordní počet

pouhý přepis obrázků s minimem invence; podle mustru by tuhle práci zvládl i učedník. Ale i kdyby to někdo dokázal přepsat sebelíp, pozbylo by to smyslu — PŘÍBĚHY jsou zajímavé právě proto, že autorem je sám duchovní otec Šípů.

A je to další materiál pro šípology, kteří vítají každou novou zmínku o objektu svého zájmu. Mohou doplňovat, ověřovat, upřesňovat. Mnohdy se dočtou, co následovalo za posledním komiksovým políčkem. Například to, že zmrzlý tulák byl posléze dospělými dopraven do bezpečí, že Rapid s Čechii *ošklivě prohrál 4 : 9*, že po degradaci Dlouhého Bidla (po debaklu v Pískových skalách) si Štětináč svého náčelnického postu moc neužil, protože *nakonec Bratrstvo Dlouhému Bidlu všechno odpustilo*. Šťouralové a puntičkáři se konečně dozvědí, jak RŠ po záchraně Červenáčka z vršku skály dostaly dolů i své lano (to je zásluha Jarky). Budou zmateni zjištěním, že v příběhu *Rychlé šipy hrají divadlo* teď Mirka alternuje Jindra, nebo že Červenáček, ač měl v době oslavy Rychlonožkových narozenin cejch zrádce, tady figuruje — a dokonce snad oslavenci upekli i dort? (Místy lze vytušit, že nebýt předem daného scénáře a pointy, autor by se občas s chutí rozjel dál či úplně jinam.) A odměna pro všechny čtenáře, spokojené i nespokojené: dva příběhy z tábora krátce poté, co se RŠ zbavily Pátka, a které do komiksu převedeny nikdy nebyly.

Jestřábův srdečný pozdrav dětem a šípologům. Proč ne? (Hlavně když se tyhle povídačky netlačí do Sebraných spisů.)

Na tábořiště U tří borovic se zvolna snášel soumrak.

TAJEMSTVÍ VELKÉHO VONTA

dokončeno 1977

1. knižní vydání 1986

Už je zase podzim. Stínadla se naštěstí nebourala, ani nenastoupila *zdravá mládež*; mezi druhým a třetím dílem však uteklo téměř 30 let.

Ve VONTOVI „zpravodajská hra“ Rychlých šípů graduje

Maminka sice ještě na Mirka něco volala, ale on předstíral, že neslyší a utíkal hlučně po schodech dolů.

POD JUNÁCKOU VLAJKOU

dopsáno 1939

1. knižní vydání 1940

Mirek Trojan: chlapec chytrý, přemýšlivý a odvážný, oproti jiným Foglarovým hrdinům navíc ještě suverén a haur, ješitný a ambiciózní, občas škodolibý. Vstoupí do junáckého oddílu s úmyslem ukrást tu stan, čímž chce oslnit partu vedenou starším Ondrou. Prostředí Devadesátky ho ale mění. Nejprve pochvaly a úspěchy v oddíle rozehrávají jeho ješitnost, brzy však upřímně zpytuje svědomí a rozhoduje se zcela pro Devadesátku, tedy dobrý a příkladný život. (Za pouhý měsíc je tahle proměna snad až podezřele náhlá, Mirek se příliš rychle a ochotně podřizuje zavedenému režimu, propadá kouzlu bodování a všemu skautskému... Hodně rychlý obrat!)

Souboj dvou světů: ten reprezentovaný Ondrou a družinovo-oddílový. Z VLAJKY čouhá záměr napsat přitažlivou formou o chodu a činnosti junáckého oddílu, více konkrétněji než v HOŠÍCH. JF už byl zkušený praktik, takže to dopadlo sympaticky vyváženě. (Popis oddílových zvyků, pravidel nebo her rozjeté tempo příběhu na začátku trochu brzdí; ale samotný průběh her, hlavně těch v terénu, už má patřičný švih.) Ale něco téhle výborné knížce přesto chybí — snad měla být delší.

Poměrně lidsky a vstřícně (na foglarovky výjimečně) se tu projevuje Mirkův otec. (Ale zase si to kazí, alespoň u mne, tím, že je lampasák, takže ho od jisté doby podezírám, že Mirkovo skautování vítá především jako most k vojenské škole. (A že po stromeček synovi naděluje spíše Baden-Powella než Setona.))

Scéna s Mirkem a Horynou ve školní chodbě — na vyjádření pocitů strachu, hanby, ponížení nebo výčitek je JF skutečně mistr!

Dost emotivně popsany průběh škaredého úrazu Ondrova. Mirek si nedlouho poté oddychne, protože pobytem Ondry v nemocnici se nepřijemná lhůta (úpis) oddálí, a radostně se vrhá do oddílové

činnosti. Při tom neštěstí však nebyl jen pouhým svědkem, nesl i svůj dílek viny, protože Ondra se o plech řízl ve chvíli, když Mirka na dálku odháněl. (A Mirka (ani Jestřába) vůbec nenapadne, že by mohl za Ondrou zajít do nemocnice; vždyť kromě dobrého skutku by možná Ondru obměkčil a tak pomohl i své věci...)

Zvláštní postavou je Jiří, nejprve Mirkův vzor, pak přítel. Chlapec ohleduplný, přímý, čestný, někdy však Mirkovi nepochopitelný svými náladami a melancholií. (V tom se částečně podobá Ludvovi z CHATY.) JF se poprvé dotýká převratu v chlapecké duši, dospívání: *duše onemocněla nemocí, které nerozuměli ti, kdož ji ještě nepřestáli.*

Dobrá kniha. Odehrává se většinou v Praze: Mirek bydlí na Hradčanech, klubovna Devadesátky je na Kampě (*Zámečnická 5* — dnes k nenalezení), Devadesátka pořádá výpravy do Prokopského údolí (kde např. Ondra zakope svoji závěť — ale to až v dalším pokračování).

Děj probíhá od října do srpna.

Nad tenisovými hřišti pomalu hasl den, a třebaže to znamenalo konec výdětku, hoši Rychlých šípů se z toho upřímně radovali.

Z Á H A D A H L A V O L A M U

časopisecky 1940-41

1. knižní vydání 1941

Po roce a půl své komiksové existence se Rychlé šípy představily i jako literární hrdinové. Psaný příběh nabídl možnost výraznějšího projevení jejich individualit, na druhou stranu byla ovšem nemožná jejich vnitřní proměna (tedy ve foglarovkách obvyklý postup). RŠ se prostě musely do komiksu vrátit nezměněny.

JF v jednom rozhovoru prohlásil, že ZÁHADU začal psát *i když jsem to neměl dopředu nijak určené*; spěch spojený s přípravou komiksových i literárních RŠ potvrdil mj. i jeho redakční kolega Bureš. Tak to klobouk dolů, protože to dopadlo výborně! JF zvládal hlasatelské týdenní uzávěrky včas (podobně jako Jindra Hojer své pověstné *rekomando*) a stínadelskou detektivku dotáhl

do oddílových časopisů. V nultém čísle obnoveného Skauta-Junáka v r. 1968 vyšla bůhvíproč jen první, úvodní část. Po listopadu 1989 v novém kole vydávání foglarovek bylo z důvodu poptávky po nových, dosud netištěných věcech, sáhnuo i po tomto dílku. *Kdybych se mohl rozhodnout znovu, asi bych rukopis této brožurky z ruky nedal*, přiznal JF v rozhovoru nedlouho po vydání.

Kapitolky z tábora, kde vedle vypravujícího Vodomila Bubáčka vystupuje do popředí rival Lemoun (ale je tu samozřejmě i sám Jestřáb, a v jednom z táborníků poznáme i jeho synovce Dáška), lze číst jako takový nastavený TÁBOR. Jakmile však JF skautský tábor, své důvěrně známé prostředí, opustí a žertuje o *naší rodině*, vybaví se hned plno autorů-humoristů, kteří tento žánr zvládají mnohem lépe.

Zmínka o původním vzoru Bubáčka, nováčkovi Hubáčkovi, je v POKLADU. Tak třeba Olda z Modré družiny při hlasitém předčítání z oddílového časopisu Kompas *přímo říčel; házel sebou, byl zrudlý smíchem a z očí mu kanuly slzy smíchu*. Fakt věřím, že tyhle vyprávěnky svou působivost měly — u ohně, v klubovně, ve vlaku mířícím na tábor. V knížce působí nesystematicky seřazené a vybrané příběhy podivně, zvláště pak ve foglarovské řadě „seriózních“ Sebraných spisů. Měly zůstat doma, v Čigoligu.

A ani se z toho nedá zjistit, jaké časové rozmezí legrácky zabírají.

Neptejte se mne, kdy se to stalo a kde to bylo.

P Ř Í B Ě H Y R Y C H L Ý C H Š Í P Ů

časopisecky 1970-73

1. sešitové vydání 1992

Fischerův lví podíl na seriálové podobě RŠ se přirozeně nedá nahradit pouhým převyprávěním známých komiksových epizod. Kdo tedy dílko přivítá? Třeba rodič, jemuž se nechce vlastními slovy líčit obsah barevného kresleného seriálu, který si jeho zvědavé a žadonící dítě samo přečíst ještě neumí. Nebo foglarovci-sběratelé.

Vyprávěč JF psal PŘÍBĚHY do novin a někdy se při práci určitě příjemně bavil. Jindy zřejmě taktak stíhal termín — to je z textu cítit

klubácky aktivní (jako příkladná Inka Solimanová), ale která se teď ještě navíc někde v blízkosti kina Ametyst *naparovala před chlapci, koketně se usmívala, klapala svými jehlovými podpadky a vedla prázdné řeči.*

Skvělý nápad s románem *Žhavé pomezí*, vytvářeným už několik let různými autory na pokračování. Milada Kantůrková, dívka *s očima nebesky modrýma*, nejlepší ze všech pisatelů tohoto románu-štafety, kam se poděla? Působivý by jistě byl její návrat do míst, kde dříve bydlela, a zavést ji před vývěsní skříňku v Kotlářské ulici, kde je vystavena nová „žhavá“ kapitola...

Výraznou roli tu hraje klub Ontario, který si vzal *vzor z legendárních Rychlých šípů* — členové jsou sice činorodí ve své činnosti, ale nikterak příkladní či sympatičtí, působí povýšeně, vypočítavě, prospěchářsky. Vláďa, Vincek, Bóža a Pepín mají zcela volné sdružení, bez názvu, klubovny či kroniky, poutá je hledání Jeskyně obřích trilobitů v Zemi nikoho a vzájemná sympatie. JF tentokrát našťestí nezdržuje (promiň, Jestřábe) metodikou ani ódou na bodování. (Hra zvaná Terasy je do příběhu vhodně zakomponovaná, je stručná a poutavá.) Strhující jsou předposlední dvě kapitoly — film *Bitva na řece Karmi*, promítaný v kině Ametyst, se jim mírou napětí jistě nemůže rovnat.

Další autorova zdařilá práce; divím se, že DOBRODRUŽSTVÍ zůstalo tak trochu ve stínu románů ostatních, i těch slabších.

Odehrává se od podzimu (přelom září a října) až do března, se stručným dovětkem (další osud obřích zkamenělin i vztahů s Ontariovci) sahajícím do pokročilého jara.

Jmenuji se Vodomil Bubáček a je mi třináct nebo čtrnáct roků.

NOVÁČEK BUBÁČEK PÍŠE DENÍK

vznik mezi *1950-1968-1990* (?)

1. knižní vydání *1990*

Návrat Jestřába-humoristy. Příběhy vznikaly už v padesátých letech, vyprávěly se v klubovně u krbu nebo se přepisovaly

v neopadávajícím napětí až do konce. (A na tom konci překvapivě nečeká Šípy vítězství, nýbrž — *vše ztraceno.*)

Jindra prožívaný příběh trefně zhodnotil jako *nepřetržitý řetěz událostí*. Skutečně žádná lyrika nebo chvilka k vydechnutí.

(Ā propos: Jindra a dnes už veřejné tajemství o jeho přistěhování *sem do města z Brna*. Proč právě Brno? Románový arch s touto informací vyšel v Mladém hlasateli 20. září 1940. V červenci toho roku se JF a Dvojka na pozvání J. Kratochvila - Babyho, Brňana a skautského přítele, vydali tábořit na říčku Chvojnici nedaleko Brna, poprvé na Moravu. Byl to smolný tábor, pár dnů po postavení už musel být z rozkazu německých okupantů zrušen. Na sklonku července se schlíplá Dvojka vracela k železnici a odtud domů do Prahy; Baby jim pomáhal s odjezdem. Pár dnů či týdnů poté JF psal ZÁHADU. Nemůže ono *Brno* být spiklenecký pozdrav Babymu, třeba aby si pro nešťastný nápad nedělal výčitky, něco jako přátelské pomrknutí? Kdo ví? (Jinak obráceno: Kdyby JF měsíc před ZÁHADOU netábořil z Babyho popudu a za tak dramatických okolností na Moravě, zůstalo by *Brno* i přesto?))

RŠ měly štěstí, že hned na samém počátku svého pátrání narazily na kostelníka, který jim v dlouhotáhlém monologu (jen jednou (Jarkou) přerušeném) vše potřebné prozradil a tak vydatně pomohl.

Jan Tleskač v deníku píše, že četl *knihu o námořníkovi, který ztratil paměť a nemohl pak nalézt objevený ostrov s pokladem*. (A na tento popud — *co kdybych zapomněl* — si zapíše do deníku postup, jak ježka z klece vyndat.) Znalci dobrodružné literatury, nejedná se o nějaký konkrétní román?

Kde má vlastně Tleskač hrob? *Pak Jeníka Tleskačů pohřbili*, sděluje kostelník. Hrob tedy existoval, ale RŠ, i když je zajímala kdekaká souvislost, ho nehledaly?

Chodil by Červenáček na výzvědy do Stínadel vážně se Sběračem, byť *jako tělo bez duše*? Řekl bych, že určitě ne. Po roztržce s RŠ by tam chodil — když už ho to tam táhlo — sám, strach neměl.

Rychlonožkovi rodiče že by *svému chlapci nepokazili nikdy žádnou pletichu*? No, v době ZÁHADY možná, ale co ten štědrovečerní „žert“ s bouřkou? Ten už pan otec nějak neunesl.

(A taky nebyl zrovna tolerantní vůči Rychlonožkově zálibě ve sci-fi.)

Následky stupňujícího se manévrování Mirkova (neboť ten byl „odpovědný redaktor“), která v TAM-TAMu informovat o pátrání ve Stínadlech a přitom tajit podstatné, lze zatím jen tušit. V dalších dvou románech už tohle dilema naroste do obudných rozměrů.

Ale v tomto prvním dílu se nedá moc šťourat, román je vystaven z opravdu výborných nápadů a důkladně propleten i vhodně podkreslen atmosférou, která doprovází stínadelské výpravy, včetně mlhavého, sychravého počasí a předčasného stmívání. (Čtenáři prvního časopiseckého vydání se jistě nelehko přeorientovali, když pak Hlasatele obrátili na zadní stránku s barevnými komiksovými obrázky plnými legrace, sluncem zalité krajiny a modravých obzorů... Navíc s Bublínou a Červenáčkem.)

Kdyby Mirkova fyziognomie nebyla díky komiksu tak profláknutá, možná by se nám při čtení ZÁHADY spíše než vrstevník ostatních Šípů vybavil Rikitan. Mírek je starší než ostatní členové klubu, je vážný, odpovědný a starostlivý, s Jarkou se o klubu často radí a téměř otcovsky se zabývá každým z chlapců. V této své nelehké roli má jistě právo na přehmaty, ale konflikt s Červenáčkem nezvládl. A když už se Mírek tak unáhlil, měl se k roztržce vrátit později a řešit ji z odstupů, prostě nebýt tak zatvrzelý. Domnělá Červenáčková zrada je už brzy přijímána jako fakt. Samozřejmě smutný a bolestný, ale fakt, kterým se už neviklá, neuvažuje se, že třeba něco mohlo být taky jinak... Velcí kamarádi se starostlivým vedoucím v čele by přece nevynesli tak unáhlený soud a nesmířili se tak rychle s tím, že je jich o jednoho méně. I kdyby události ve Stínadlech byly sebenapínavější, bližší přece pro ně musela být osoba jejich kamaráda. (Jasně, román na pokračování si žádá i takovéhle oběti; a navíc Jestřáb konflikt a následky vyličil docela přesvědčivě, jak dokazují i udivené dopisy čtenářů Hlasatele z podzimu 1940.)

ZÁHADA se odehrává v několika podzimních týdnech (s dovětkem o pozdějším vývoji, kdy už *napadl sníh a bílé sporty rozptýlily mysl všech účastníků*).

V kuchyni i tam venku za oknem v rozlehlém vnitřku domovního bloku panovala už skoro úplná tma, ale u Denků přesto ještě nerozsvěceli.

DOBRODRUŽSTVÍ V ZEMI NIKOHO

psáno 1966-68

1. knižní vydání 1969

Konečně nová, bez omezení a dokonce s příslibem vydání psaná foglarovka! JF si pochvaloval, jak dobře se mu tvořilo; několikrát dokonce označil DOBRODRUŽSTVÍ za svoji nejoblíbenější knížku. Je to z románu cítit, od začátku až do konce. Šedesátiletý autor dokázal, že umí napsat poutavý a současný klukovský román, aniž by se vezl po nějaké módní vlně nebo by opisoval sám od sebe.

Dva hlavní hrdinové jsou jacísi propracovanější a vyzrálejší Standa a Lojzek z POKLADU. Vláďa je citlivý, dobrácky a důvěřivě naivní, Vínček aktivní, rádný a mazaný kluk. Staré a osvědčené atributy a postupy jsou přesazeny do reálné půlky šedesátých let a zkušeným (a momentálně dobře naladěným) spisovatelem složeny ve zdařilý celek. Každá z kapitol je svižná, děj se žene dál, zápletky dokáží stále překvapovat, postavy jsou hodnověrné a dobře propracované, JF sršel nápady i energií až do poslední stránky.

Děj se skutečně odehrává v (tehdejší) přítomnosti; objevují se tu a do děje zasahují trampové, chuligáni a také cikáni (v jejichž *cizokrajných temných tvářích Vláďa s Vínčkem četli jedině: touhu po pomstě na nich, za všechny urážky a příkoří, jež zde museli snášet od lidí bílé pleti*...). Hrdinové nosí tepláky i texasky, mají doma televizi, ve škole se učí ruštinu. Vláďa a Vínček se zaplétají do lži, diplomaticky obcházejí rodičovské zákazy, nedodrží čestné slovo (výčitky samozřejmě následují), v tísnivé situaci sahají dokonce k velmi pochybným prostředkům. Vyjadřují se nespisovně a přímočaře; taky ubylo poetizování a romantiky (na pravém místě však neschází). Najdeme zde nečekaně i termín *big-beatový bugr*.

Se shovívavým úsměvem přejdeme odstavec, ze kterého prosvítá Foglarova nevole vůči děvčatům, která nejenže nejsou

a to 1966 až 1967. Čtyři chlapci zakládají klub, v listopadu přistoupí další dva členové, načež se šestice Ztracená stopa stane tzv. raketovou posádkou časopisu ABC. (Mimo to jsou hoši členy pionýrské organizace.) Listinu věrnosti zakope Stopa v Prokopském údolí, ale jinak je většina lokalit smyšlených nebo pozměněných (marně by tedy na mapě Prahy POKLADEM inspirovaní pátrači hledali Broumovku a Hlavicovu ulici, kde k seznámení protagonistů došlo). Kronikářem klubu je Béd'a, ale v zápisech se střídají všichni členové. (A všichni samozřejmě ovládají Foglarův styl, jak jinak.)

První vydání obsahuje řadu nedůležitých, ale pro právě prožívanou půlku šedesátých let charakteristických detailů. Tak třeba: Klub byl oceněn občanským výborem. Hoši pozorují družici a těší se na první cestu člověka na jinou planetu. V Krabičce poslední záchrany jsou mimo jiné *pěťadvacetník na telefon* nebo *tři dvacetihaléřové známky*. Najdeme tu v zápisech pár odkazů na foglarovky. V blízkosti tábora Ztracené stopy stojí pionýrský tábor (Tomek jim radí ohledně bodování), v jiném směru zase táborí parta pěti chlapců a tří dívek, zřejmě tehdejších takytrampů. (Hulákání až do noci, vyspávání do oběda, cigarety, neustálé *ty vole*, neuklizený tábor — je jasné, že v zápisu je kronikář Béd'a nechváli.) Ztracená stopa brigádničí u JZD a pozoruje vojáky při cvičení (tito jsou kupodivu kamarádští a slušní). Jinde hoši naslouchají vzpomínkám pamětníka na konec války a činnost partyzánů v kraji, kde jsou zrovna na výpravě (Brdy).

Pokud je čtenář na novou netypickou foglarovku připraven, nemůže být zklamán, protože je z výsledku zřetelně cítit, jak je taková příručka Foglarovi ryze vlastní. Dá se číst i postupně, jako román s řadou drobných příhod. Pěkné jsou poetické zahajovací kapitoly na začátku nových měsíců, ale JF se nevyhýbá např. ani popisu hádky Emila a Ládi (obligátní rána do tváře). Kdo v té době kupoval a četl časopis ABC a měl čísla časopisu i KRONIKU na jedné polici, ten snad nemohl vybrat vhodnější partnerství.

KRONIKA popisuje události od září do srpna, každý z dvanácti měsíců má přibližně stejný rozsah.

Lubor Klement stál u okna v koutě Bedny a všechno to viděl.

KDYŽ DUBEN PŘICHÁZÍ

psáno asi 1942-43

1. knižní vydání 1944

Žádný klub, skauting, výpravy za město — nýbrž školní rok a realie dospívání. Foglarův nejhlubší psychologický ponor.

Lubor začíná poslední rok školy a uvědomuje si blížící se konec chlapectví. Touží s nekomarádskou a ke špatnému změněnou třídou něco pozitivního udělat, ale má dost problémů sám se sebou, trápí se ve škole i doma, nerozumí si s rodiči...

Zdařile načrtnuté typy spolužáků (Bedna má 37 žáků) a mistrovsky popsany průběh vzájemného sblížení i oddalování Lubora a Vojtěcha Řeziny. Škála Luborových pocitů, od okouzlení až po lítost a odpor. Řezinovými zájmy a nápady je zprvu příjemně překvapován; pak ale spolužáka jen využívá a posléze ignoruje a podlehně obecnému mínění Bedny, že kdo s Řezinou promluví, je sám posměchuhodný psanec. *Chtěl mít stále ještě otevřená zadní dvířka, aby mohl kdykoliv styky s Řezinou přerušit, aniž by se mohlo říci, že zradil kamaráda.* Takto spekuluje Foglarův kladný hrdina!

DUBEN líčí nezvykle syrové nálady a situace. Tady JF nejvíce přetáhl své obvyklé mantinely — a lze jen litovat, že mu tento přesah nevydržel až do konce. Luborovi spolužáci a vrstevníci mutují a brady jim zarůstají chmýřím, nosí klobouky a kouří, navštěvují pochybné herny, sbírají a rozšiřují pornografické obrázky. Kdyby se nablízku ocitla nějaká dívka, snad ani tu by Foglar od špinavých pracek Ekrtovců nechránil. Lubor je znechucen vši špínou a pokrytectvím kolem sebe. Je zoufale sám se svými problémy; Řezinu jako svého opravdového přítele si k tělu nepustí a s Fankem se bližší kontakt snaží navázat marně. Na adresu domova tu padne naprosto neslýchaná věta: *K čertu s takovým domovem!*

Tragédie Řezinova a jeho dva pokusy o sebevraždu, když už neunesse další zesměšnění a izolaci. Není to vážně legrace tohle dospívání. V hodině dvanácté našťestí zasahuje starý dobrý Foglar a povolá za Vojtjou procitnuvšího Lubora a do Bedny učitele Kováře.

Oblíbená kapitola burianovců: návštěva u malíře Floriana. To *mladší děvče*, které jim přijde otevřít, mohla být klidně Eva, dcera Zdeňka Buriana, které v roce 1944 bylo odpovídajících 17 let. A další báječný Řezinův nápad: úklid v Sekořově knihkupectví. O takovéhle brigádě by si jistě rádi nechali zdát všichni sběratelé.

Pišvejc je autorem nového foglarovského příběhu! Opravdu, kdyby se jeho divadelní hra o Bílé sojce a Postrachu domu přepsala do prózy ... V DUBNU je skutečně hodně dobře rozehraných a vylíčených scén. Jen to obletování a rozmazlování Fanka se „švýcarskou“ čapkou na hlavě (školní výlet) působilo neúnosně snad už tehdy.

Do rozpadající se Bedny přichází v hodině H učitel Kovář — foglarovský rádce v jiném převleku. Zavádí „školu hrou“, stává se třídním, překypuje nápady, ke každému z žáků hledá cestu. To je jaro příběhu, kdy se náhle vše mění k lepšímu.

Nic proti pozitivnímu zvratu a dobrému konci, ale tento obrat přichází a stupňuje se tak rychle, že působí až jako parodie na sebe samu. Odvážím se tvrdit, že to JF pokazil, byť v dobrém úmyslu. Měl vyprávění na jaře ukončit, ať už si každý domyslí sám, jak ta proměna na hochy z Bedny bude působit. Foglarovy/Kovářovy zlepšováky nejdou přece aplikovat na každého. Například proměna Řeziny, nešťastníka, který se chce jeden den věšet — a den nato už organizuje, navrhuje změny, je energický, směje se a jedná... A hoši z Bedny tohoto psance náhle berou! Chápu, že Luborova upřímně podaná ruka (*Vojto!*) a Kovářovo charisma měly na Řezinovo sebevědomí ohromný vliv, přesto však —

JF ústy Kováře zavádí svoji vyzkoušenou, teď trochu jinak zabalenou metodiku: bodování, žebříčky, zápisníky, titul Rytíř Bedny (cosi jako bobřík ušlechtilosti). Zapojuje se aktivně celá Bedna, všichni ti včerejší lenoši, apatici, pochybovači, násilníci, sprostáci a posměváčci — to je fakt ostrý přerod. Čtenář, který nad těmi obrácenými Šavly udiveně kroutí hlavou, začíná potají fandit posledním odolávajícím, Ekrtovi a Draňákovi. Otočí list — a tam se oba, nemrava a hrubián, k Rytířům taky přihlašují!

Jasně, že to není plakátově odflinknuto tak, jak to píšu, ale potěšení, které čtenář měl po větší část knihy z překvapivě vyzrálého

Měla to být ve své době odvážná a novátorská knížka, která by vhodně korespondovala na začátku 60. let např. s prvními ročníky Ábíčka. Ale protože vyšla až asi 7 let po dopování, trochu zapadla, zestárla a stala se nezaslouženě foglarovkou „do počtu“. Předběhla ji delší a čtivější ŘÁSNOVKA a pomalu se blýskalo na časy s reedicemi foglarovek atraktivnějších, včetně těch „skautských“.

Ale pro foglarofily je POKLAD už jen pro výše uvedené nenahraditelný. Pro jiné je zajímavý třeba tím, že se dá číst s mapkou Prahy v ruce, případně ho lze konfrontovat s ještě skutečnějšími zážitky Dvojky „radlického“ období, sebraných v *Kronikách Hochů od Bobří řeky* i v *Životě v poklusu*. A nezajímavé není rozhodně ani srovnání POKLADU s povídkou *První ze Žantovky*.

Zabírá časové období od října do příštího srpna (do konce tábora).

Ted' už víme, kdo to je!

KRONIKA ZTRACENÉ STOPY

psáno asi 1965

časopisecké výtahy 1966

1. knižní vydání 1967

Zbeletrizovaná příručka pro kluby, oddíly a zálesáky, fiktivní kronika jednoho klubu z doby už o něco svobodnější, než zažil POKLAD. JF použil vhodnou formu kroniky pro svůj záměr a mohl tak obvyklé klubácké rady a záležitosti střídat s praktickými návody, zajímavostmi z přírody i s poetickými pasážemi, aniž by musel tvořit nějaké oslí můstky.

Hry, obecné rady nebo popisy přírody jsou aktuální stále; chceme-li však KRONIKU číst a zařadit do posloupnosti Jestřábových děl, je dobré mít v tomto případě k dispozici první vydání. To evokuje skutečnou kroniku poutavou grafickou úpravou s mnoha ilustracemi, kreslenými tabulkami nebo záhlavími. V nových vydáních už je to jinak, jsou tam i vynechávky, změny nebo redakční aktualizace.

KRONIKA zachycuje jeden konkrétní školní/klubácký rok —

Na Kleovce (byli to tedy téměř Jestřábovi sousedé). Najdeme tu zmapovány celé ulice, náměstí a průchody pražského Starého Města, ale taky třeba cesty tramvají z Vinohrad do Radlic (včetně čísel i přestupů), dokonce i názvy (dvou) kin na Václaváku. Foglar tímto udělal všem hledačům či pamětníkům staré Prahy radost a tak tuhle knížku zvýraznil; nejspíše však chtěl takto podtrhnout fakt, že píše o skutečných chlapcích a skutečném oddíle, že dobrodružství s Černým delfinem může prožít (v tom správném věku) opravdu každý.

Zmínil jsem možný kompromis v souvislosti s Pionýrem — a přitom paradoxně v tomto románu zůstala ukrytá poznámka, za kterou by pana Nováka, odpovědného redaktora prvního vydání knihy, asi nepochválili. Lojzův otec byl totiž *doktorem práv, ale z dřívějšího zaměstnání byl propuštěn a nyní pracoval jako pomocný stavební dělník. Vydělal si o mnoho méně peněz než dříve, práce se mu nelíbila, velmi jej namáhala, a tak byl rozzlobený na celý svět.* Když ho syn pořádá o svolení, aby mohl chodit do oddílu, nadává, že je v tom beztoho zase jen samá politika. Jsou to kuriózní řádky už proto, že ani za svobodnějších časů neměl JF potřebu ve svých knížkách rýpat do poměrů; a navíc tahle informace zde není nikterak důležitá pro další děj, Lojzův otec tu nehraje žádnou výraznější roli. (A nebyl by ve foglarovkách první ani poslední, který by bez bližšího autorova vysvětlení byl k synovi takto nerudný a vůči klubovní myšlence nepřející.)

Přezdívkou *Stepní vlk* stejnojmenným románem Hermanna Hesseho zřejmě inspirovaná není (i když překladatelem Stepního vlka i dalších Hesseho děl byl Vratislav Slezák, člen Foglarova oddílu od r. 1946). Odkaz je tu na jiné knihy, a sice Amicchio Srdece a Stevensonův Poklad na ostrově.

Jitka, další schopná dívka. Výborně! Zato vedoucí Zdeněk je zde figurou dost nevýraznou, ve srovnání s Tapinem třeba.

S upřímným despektem až odporem píše JF o „mastňáckých“ táborech *s maminkami u kuchyně* nebo *ve zděných budovách, kde se hrají nudné a otřepané hry na záškodníky, na diverzanty* a kde se cvičí *do únavy tanečky pro veřejné vystoupení*.

a lepšího se Foglara, trochu klesá a mění se v rozčarování. (To BOJ, před deseti lety zelenáčem Jestřábem napsaný, končil přirozeněji.)

Možná to tak cítil i sám JF. Kdyby v tom smutném válečném roce 1944 měl k dispozici časopis a klubovní stránku, kde by ventiloval své rady mládeži, jejímiž problémy žil a se kterou po zrušení klubů neměl možnost komunikovat, jistě by nechal Bednu být. Takhle nejspíše využil šance a přilepil na závěr svého psychologického román(k)u svoji metodiku. Zřejmě bylo pro něj tehdy důležitější, aby si ze zásad Rytířů Bedny vzali čtenáři příklad, než by u kritiky bodoval coby lepší se spisovatel. Výchovné působení mu bylo vždy bližší než nějaké umělecko-literární ambice.

DUBEN se odehrává od konce září až do června.

Žhavé srpnové dny uběhly Mirkovi v nepřetržitých vzpomínkách na uplynulý tábor u Vydří říčky a v netrpělivém očekávání dne, kdy se měla Devadesátka zase poprvé po prázdninách sejít k znovuzahájení své činnosti.

DEVADESÁTKA POKRAČUJE

časopisecky 1945-46

1. knižní vydání 1969

Pokračování osudů Mirka a Devadesátky.

JF v předchozím DUBNU dokázal, jak dobrým a všímavým pozorovatelem chlapecké duše umí být. Podobně jako v Bedně, také v Devadesátce puberta rozhodí celkem vyrovnaný kolektiv. Stále častější jsou půtky a neshody, podezírání, nezdravé soupeření. Mirek to citlivě vnímá; navíc se stává rádcem družiny, takže řadu krizových situací musí řešit osobně.

Je dobré, že postupný úpadek Devadesátky servíruje Jestřáb v postupných vlnách, jak to zřejmě odpovídá skutečnosti. Rozkol graduje na tábore: hoši jsou líní, vylehávají ve stanech, hrubnou, tvoří partičky. (Grizzly, povalující se na kavalci, si dokonce *halasně prozpěvoval taneční šlágry!*) Jiří se sice do oddílu vrátil, ale přátelství s Mirkem pokračování nemá. Jiří si totiž oblíbil Josku

a oba si neustále něco povídají a drží pospolu. (O čem tak ale mohl introvertní a zralejší Jiří s jednoduchým Joskou pořad klábosit?) Mírek žárli a žárlivost v sobě dusí, je vztahovačný i zlostný, touží Devadesátku napravit a zároveň chce své snažení vzdát, oddíl opustit a zapomenout.

Jestřáb čerpal ze svých bohatých zkušeností a zážitků. Podle vzpomínek byl jeho nejnešťastnější tábor ten v roce 1931 ve Sluneční zátoce, kterého se účastnilo víc hochů než obvykle, na pár z nich lezla puberta a Jestřáb situaci nedokázal zvládnout. (Do toho všeho ještě na tábor přijela jeho milá...) Celý zoufalý se tehdy dokonce zřekl vůdcování; teprve tento čin donutil odpadlíky polepšit se tak, aby tábor mohl být dokončen. Teď v odstupu mohl těžit i z těchto prožitků.

Ale nebyla to jen oddílová krize, která ovládala tábor Devadesátky. Románem se vine dlouhodobá hra Alvarez, která našťastí dokáže upoutat pozornost a zájem; v romantické krajině realizovaná hra s dobře vymyšlenými „chlapskými“ úkoly (mezi rekvizitami je dokonce i lidská lebka) boduje i u Grizzlyho.

Opakovaný motiv s vyděračem Ondrou, bazírujícím pořad na tom samém, není moc šťastný; jistě by se mu letos suverénnější Mírek dokázal bránit lépe. Nicméně tyto scény a prožívané pocity (strach, výčitky, hněv) jsou opět velmi dobře líčeny a vydatně napomáhají čtivosti díla. Drama vrcholí v závěrečné „zúčtovací“ scéně (kapitola nazvaná *Mírek objevuje zradu*) se všemi hlavními postavami na jevišti.

Mírek je v této výborné knížce mnohem hodnověrněji podán, dostal tu více prostoru než ve VLAJCE. Konec je smířlivý a díky Alvarezovi napínavý do poslední stránky (Rodrigo chytil!). Zlaté období Foglara-spisovatele.

Odehrává se od srpna až do konce prázdnin příštího roku, resp. do září.

(i s daným omezením) mnohem víc, než tvořit do šuplíku nějaké přelomové dílo. Ale nejsou tu žádné zjevné ústupky době a vládnoucímu režimu, nic podbízivého, zač by se měl stydět a z pozdějších vydání případně škrtat. (Pro zajímavost: V prvním knižním vydání nepadne v knize ani jednou slovo „pionýr“. Ukázka z románu, která se objevila už v r. 1959 v časopise tohoto názvu, představuje však *pionýry Lojzka a Standu*; zřejmě takovýto kompromis vznikl po „rozumné“ dohodě s redakcí a o šest let později už ho nebylo třeba.) Řádky o lepším životě a nápravě sebe samých nejsou „pionýrské“ či „budovatelské“, jak by se nezasvěceným mohlo zdát — to je prostě Foglarův manifest, za všech režimů stejný a neotřesitelný.

Lojzek a Standa, hrdinové tohoto nenápadného příběhu, chodí do osmičky a tak trochu se touhou prožít skutečné dobrodružství podobají Jirkovi a Vilíkovi z HOCHŮ. Už od začátku to bere JF hopem. Krátce po incidentu se Stepními vlky a seznámení s Jindrou už oba kamarádi sedí v klubovně v Radlicích, hrají hry a jsou zasvěcováni do tajů oddílového života. Znalec foglarovek tyhle pasáže už četl jinak jinde popsané, jeho pozornost ale spolehlivě drží průběh pátrání po ztracené kronice a později i vážná rozepře Standy a Lojzka. Nad spisovatelem-epikem tu bdí vychovatel a vedoucí Jestřáb s touhou, aby čtenáři jeho návod pochopili, sami se přidali a své žití zlepšili. Pro jiného autora by to možná byl chabý stavební materiál, ale JF tohle umí prožít a adekvátně sepsat tak, že starý čtenář v duchu opět smeká (a nový začne hledat ostatní autorovy tituly).

Finále — cesta za pokladem vedoucí divukrásnou podtatranskou přírodou — je svižné a napínavé, jen ten samotný závěrečný dovětek trochu skřípe. Nechce se věřit, že by se do turistického oddílu přihlásil i Jarda Mlejnek, platí-li to, jak nám ho JF předtím vylíčil. (Jedině kdyby snad chtěl znovu ukrást tu kroniku... nebo stan?)

POKLAD se odehrává v konkrétních, někde dokonce v přesně popsanych lokalitách: v Praze a poté v táboře na Slovensku pod Kriváněm. Standa bydlí na Vinohradech v Moravské ulici a Lojza

Dobře vykreslený Vilda, dřívější vedoucí klubu, který se mění v zákeřného a rafinovaného protivníka. (Takový nepříliš vzdálený příbuzný Ondry z VLAJKY a DEVADESÁTKY.)

Osudy Stráže Řásnovky jsou poutavé — hoši nebyli žádné Rychlé šipy, kompaktní a ideální členové, kdepak. Do klubu přicházeli a odcházeli kluci z masa a kostí (jeden z nich byl kleptomán), stabilní a důvěryhodný je jen Jindra.

Do poslední třetiny knihy je šťastně zamíchána nápaditá zápletka, téměř detektivní. Její podstata je dost nezvyklá: ochrana autorských práv.

Vše končí dobře, ale zaslouženě dobře. Jindra má úspěchy v mimoškolním studiu, jeho otec je po návratu z lázní vstřícnější (copak tam s ním asi dělali?), Tonda Menčík věnuje klubu klubovnu „na klíč“ (smontovatelná za pouhé 4 hodiny!) — a začíná jaro. Stráž Řásnovky, které teď náleží i legendární Modrý kámen, čítá nyní 10 členů. (To už je celý oddíl; no ale když si Jindra troufá...)

Nikterak převratná, ale poctivá a milá knížka.

Děj začíná v říjnu a končí na jaře.

Byla nevlídná říjnová neděle.

POKLAD ČERNÉHO DELFÍNA

dokončeno 1959

1. knižní vydání 1965

POKLAD líčí téměř celoroční činnost turistického oddílu (hry, soutěže, bodování, dlouhodobá hra, oddílové rituály), prolínající se s příběhem dvou přátel, kteří se do oddílu za poměrně dramatických okolností dostávají, a posléze s hledáním ztracené kroniky. To připomene účelové poslání knih o Devadesátce, což jsou v tomto srovnání romány zdařilejší, propracovanější i atraktivnější.

Foglarovi bylo zřejmě ve druhé půlce 50. let jasné, že jeho staré knížky nemají šanci znovu vyjít (natožpak „skautská“ DEVADESÁTKA); sepsal tedy tuto podobně koncipovanou knížku. Zjevně toužil předávat své rady i nové generaci, inspirovat ji k činnosti a připomínat romantický náboj — to ho myslím lákalo

Dospělí lidé sice o tom nevědí a nepamatují se už na to, ale každý pořádný chlapec a téměř každé děvče, kteří žijí ve velkém městě, vědí, že jsou někdy večery, kdy je v ulicích všechno tak nějak podivně tajuplné až strašidelné a kdy vzduch přímo sálá nějakým neznámým dobrodružstvím.

STÍNADLA SE BOUŘÍ

časopisecky 1946-47

1. knižní vydání 1970

Druhé stínadelské dobrodružství RŠ se odehrává asi rok po ZÁHADĚ, a jak jinak než v pošmourných, mlhavých a krátkých dnech. Opět Stínadla s minimem dospělých a téměř bez dívek, Stínadla obývaná výrostky kolem patnácti. Ježek v kleci znovu na scéně, Tleskačův deník střídá Vontská kronika, objevuje se fantom Stínadel Širokko (kombinace Zorra, Péráka a Batmana?).

Také nyní to JF dramaticky rozehrál i uvnitř RŠ: Mirek je podezřelý z dvojí hry. Tentokrát to však nepřebolel tak jako v případě Červenáčka. RŠ bez Mirka být prostě nemohou — proto je nedorozumění brzy vysvětleno, Šípů je zase pět a čtenář je uklidněn. Ale ne nadlouho, protože první obětí na temném stínadelském bojišti není nikdo menší než věrný Bublina. Vontská kronika je opravdu draze vykoupena. (A kdo z malých precitlivělých čtenářů sám vlastnil psa, ten Mirkovi/Foglarovi možná už nikdy neodpustil.)

RŠ se tu stále víc a víc zaplétají do problému, který se vyhrotí ve třetím díle: TAM-TAM. Zjevně překročily mez, když začaly otiskovat informace z vontské kroniky, včetně fotografií. Kdyby RŠ na rovinu prohlásily, že teď jsou v první řadě novináři či špióni, bylo by to OK a nemusely by tak stále obtížněji omlouvat a vysvětlovat své skutky. Takhle se čím dál více zamotávají do obhajoby svých „čestných“ a pro dobro Stínadel „nezištných“ cílů, až je to hodně podezřelé. Ano, s TAM-TAMem je román jistě zajímavější, ale — Bublina je mi líto.

Proč Vrána zakopal Vontskou kroniku zrovna pod poměrně frekventované schody, proč nevybral nějaké klidnější a opuštěnější místo?

Události z vontské historie se zdají být hodně dávné, až několik generací staré — a přitom je to „pouze“ rozdíl asi dvaceti let (a tak je starý i ježek v kleci).

Propojení Rychlých šípů a Stínadel je natolik zažité, že představa ZÁHADY a STÍNADEL s jinými hlavními hrdiny je téměř rouhačská. Ale virtuální svět za Rozdělovací třídou je sám o sobě natolik podmaňující a fantastický, že slavná pětka jakoby byla už jen ozdobou navíc. S jinými figurami, zaplétajícími se do stínadelské pavučiny, by JF měl volnější ruce při vytváření jejich charakterů, nemusel by tak usilovně hlídat mravně-výchovné tendence, které Šípům dal už jednou provždy do vínku. A tak jako nezvykle temnou ZÁHADOU překvapil své čtenáře, možná by překvapil i sám sebe tím, kam by ho jeho nové postavy, teď na komiksovém zázemí nezávislé, dovedly... (Tuhle představu beru hned s omluvou Šípákům zpátky — ale vážně by mě zajímalo, zda by Jestřába vůbec napadlo do hlavních rolí svého chystaného románu slavnou pětku vůbec obsadit, kdyby stínadelské příběhy nebyly zamýšleny pro domovského Hlasatele a posléze Vpřed?)

Co se závěrečným obrazem, kdy ulicí jede alegorický vůz, Dratuš stojí na korbě, v ruce třímá ježka a všichni mu provolávají slávu? Pompa, která se k Vontům, hrdým, drsným a elitářským, vůbec nehodí. A poslední odstavce knihy jsou doslova šokující — snad Jestřáb podlehl budovatelským náladám roku 1947? Zbourat *nezdravá* Stínadla a vystavět *široké světlé ulice*, Vonty nahradit mládeží, která je *zdravá a krásná, silná, čestná a dobrá* — ? Uff, jak lehce lze tuhle euforii využít pro kteroukoliv ideologii, žlutý květ zaměnit za jiný znak... Výbornému příběhu by rozhodně slušel normálnější konec.

Stejně jako u ZÁHADY: kvalitní, napínavá detektivka, ve které režisér JF obsadil hlavní role Rychlými šípky, populárními komiksovými hrdiny. (Je paradoxní, že tyto nejvíce oblíbené, čtené a z mnoha aspektů pitvané stínadelské foglarovky typickými foglarovkami vlastně nejsou; vždyť víc než příležitostný hledač ježka

v kleci je Foglar „lovec červánků“ (jak ho nečekaně poeticky pojmenoval Milan Knížák) ...)

Odehrává se od podzimu do Vánoc (RŠ byly na třídní výpravě v okolních kopcích — šípologové, je to zpracováno v komiksu?), pak v únoru a končí se v dubnu.

Na rohu Bilkovy ulice zastavila tramvaj a Jindra Sochor se k ní rozběhl.

T A J E M N Á Ř Á S N O V K A

dokončeno 1952

1. knižní vydání 1965

První z knížek, kde je nápadná mezera mezi dobou vzniku a publikováním.

Hlavní hrdina jakoby sem přišel z DUBNA: nahromadily se problémy, on nezvládá situaci a řeší ji útekem z domova. Doma byly na denním pořádku hádky, facky, křik nebo tíživé dusno. Citlivý Jindra (14 let) má z otce, přísného a tvrdého domácího násilníka, takový strach, že není schopen vnitřního klidu a soustředění a ve škole propadá.

Avšak zanedlouho se takto navozené psychologické drama mění v docela příjemnou a trochu nostalgickou foglarovku o osudech jednoho klubu. Jindra totiž není žádný rozený labilní rozervanec, a když se situace s otcem a školou částečně vyřeší, projeví se jako stabilní kluk, nenápadně silný a s přirozeně vůdčími schopnostmi.

V části města zvané Řásnovka jsou malebná zákoutí i spleť tajemných uliček a žijí tu podnikaví chlápci a děvčata. V tomto poněkud idealizovaném území se děj knížky odehrává. Nic novátorského — „pouze“ hledání klubovny, rozmišky uvnitř klubu, patálie s novými členy, přehlídka činnosti apod. Zákulisí, které JF tak důkladně poznal ve slavné éře hlasatelských a vpředovských čtenářských klubů (a po kterém se mu jistě stýskalo).

Klobouk dolů před sympatákem panem Humpřejzem!

Blanka: první výraznější dívčí postava z nedlouhého seznamu děvčat, která se kdy ve foglarovkách objevila.